

Inledning

Region Västerbotten samt de verksamheter som har regionalt och statligt stöd ska i enlighet med [Förordning \(2010:2012\) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet](#) samverka eller samråda med kommuner, professionella kulturskapare och civilsamhälle i både framtagande och genomförande av den regionala kulturplanen. Region Västerbottens förfarande vid framtagande av den regionala kulturplanen 2024-2027 sker genom tre olika dialogformat; tematiska dialoger, samrådsdialoger och kommundialoger. Dialogförfarandet innebär att planens olika aktörer, i dialog, gemensamt identifierar utvecklingsbehov och möjligheter inom olika konst- och samverkansområden. Vidare är ambitionen med dialogerna att tydliggöra ansvars- och rollfördelning inom kultursektorn för att skapa bättre förutsättningar för samverkan och utveckling i länet. I denna sammanställning återges de underlag som de tematiska dialogerna och samrådsdialogen genererat i.

Tematiska dialoger

De tematiska dialogerna har syftat till att samla olika aktörer inom kultursektorn med olika uppdrag, sakkunnighet och perspektiv för att diskutera en gemensam fråga - en tematik. Dialogerna har haft olika upplägg och metodik, men med en gemensam nämnare – samtliga dialoger ska generera i ett skriftligt underlag till arbetet med den regionala kulturplanen. De tematiska dialogerna har tagit sin utgångspunkt i nuvarande plans målområden, där en bred representation av kulturplanens samverkansaktörer och samrådande parter deltagit.

Samrådsdialog

Region Västerbotten samråder via organisationens samrådskonstruktion kontinuerligt med representanter för urfolket och övriga nationella minoriteter. Inom ramen för kulturplaneframtagandet anordnades en särskild samrådsdialog dit representanter för nationella minoriteter/urfolket, regionala kulturverksamheter och kommunala minoritetssamordnare, med flera bjöds in. Dialogen tog sin utgångspunkt i de nuvarande regionala kulturpolitiska målen.

Kommundialoger

Kommundialoger kommer äga rum i Västerbottens läns femton kommuner under perioden januari-februari 2023. Dessa utgör inte en del av underlaget, däremot kommer delar av underlaget från de tematiska dialogerna och samrådsdialogen inkluderas i kommundialogerna.

Enkäter

Region Västerbotten har under perioden november-december 2022 haft en enkät ute riktad till professionella/yrkesverksamma kulturskapare. Enkäten utgör ett komplement till den tematiska dialogen professionellt kulturskapande. Enkätunderlaget finns sammanställt under respektive konstområde i kapitel *Vilken utveckling behöver ske för att Västerbotten ska vara en attraktiv plats för professionellt kulturskapande?*

Region Västerbotten har också tagit fram en enkät som riktar sig till personer boende i Västerbottens län i åldrarna 13 – 19 år. Enkäten är fortfarande öppen och utgör därmed inte ett underlag i denna

Sammanställning men kommer att integreras i remissversionen av kulturplanen. Enkäten inrymmer frågeställningar rörande bland annat kulturskapande och kulturutövande på skoltid och den fria tiden.

Hur är sammanställningen gjord?

Sammanställningen består av de inspel som respektive dialog genererat i, genom olika metoder och därmed anteckningar. Underlaget är ett arbetsmaterial i framtagande av den regionala kulturplanen och ska därmed betraktas så.

Sammanställningen innefattar en del upprepningar, för att återspegla dialogerna på ett rättvist sätt, med ambitionen om att deltagare känner igen sig i materialet har vi valt att låta dessa upprepningar kvarstå.

Sammanställningens syfte

Sammanställningen utgör i huvudsak ett underlag till framtagande av ett remissutkast till den regionala kulturplanen. Den utgör även en återkoppling till de aktörer som deltagit på någon, eller flera, av de tematiska dialogerna och samrådsdialogen. Vidare utgör sammanställningen en grund för de kommundialoger som genomförs i länets femton kommuner vintern 2023.

Samtliga verksamheter som erhåller stöd inom ramen för kultursamverkansmodellen, samt Region Västerbotten, ska i sina utvecklingsområden (verksamheterna) och samverkansområden (Region Västerbotten) ta avstamp i de behov och utvecklingsambitioner som framkommit under dialogförfarandet. Sammanställningen utgör en bilaga till de skrivinstruktioner som de regionala kulturverksamheterna ska förhålla sig till.

PROFESSIONELLT KULTURSKAPANDE

Vilken utveckling behöver ske för att Västerbotten ska vara en mer attraktiv plats för professionellt kulturskapande?

27 oktober Umeå

Sid: 1

UTBUD OCH MOTTAGANDE

Hur stärker vi tillgången till ett kulturutbud i hela länet, för alla länets medborgare?

11 november Lycksele

Sid: 11

KULTURARV OCH KULTURMILJÖ

Hur skapar vi en kulturmiljö och ett kulturarv som bevaras, används och utvecklas?

21 november Umeå

Sid: 18

BARN OCH UNGA

Hur säkerställer vi barn och ungas rätt att ta del av och skapa kultur?

29 november Lycksele

Sid: 20

KULTURELLA OCH KREATIVA NÄRINGAR

Vad behöver ske för att Västerbotten ska vara en attraktiv plats för företagare inom den kulturella och kreativa sektorn?

5 december Umeå

Sid: 26

NATIONELLA MINORITETER OCH URFOLKET SAMERNAS KULTUR I KULTUREN

7 december Lycksele

Sid: 29

Professionellt
kulturskapande

Vilken utveckling behöver ske för att Västerbotten ska vara en attraktiv plats för professionellt kulturskapande?

Om dialogen

Den tematiska dialogen inom professionellt kulturskapande ägde rum i Umeå den 27 oktober 2022. Vid dialogen deltog representanter från kulturområdena bild och form, dans, film, musik och slöjd. Utöver det deltog regionala främjandeverksamheter inom respektive konstområde samt andra representanter från de regionala kulturverksamheterna.

Dialogen inleddes med en workshop där deltagarna skrev *faktorer som varit viktiga i vägen till, och i, mitt professionella kulturskapande från barndom till vuxen*. Efter det hölls konstområdesspecifika workshops där deltagarna förväntades ta fram max tre utvecklingsområden. Detta gjordes i relation till frågeställningarna

- varför är utvecklingsområdet viktigt?

- vad krävs för att utvecklings ska ske?

I delkapitlets sammanställs den inledande workshopen följt av den konstområdesspecifika workshopen. Under hösten har en enkät, riktad till professionella kulturskapare i Västerbotten, gått ut. Enkätsvaren redovisas i delkapitlet.

Viktiga faktorer

Deltagarna fick i uppgift att i grupp diskutera och identifiera betydande faktorer som varit viktiga i vägen till, och i, sitt professionella kulturskapande från barndom till vuxen. Uppgiften gjordes analogt genom att respektive grupp skrev ner faktorerna på ett papper.

Barndom

Skola och förskola lyfts som viktiga platser för att ta del av och uppleva kultur och ett

kulturutbud. Ämnen och kurser som slöjd och bild beskrivs som betydelsefulla och enskilda lärare har haft en viktig roll.

Platser såsom replokaler, fritidsgårdar, kyrkan, bibliotek, bokbuss, studieförbund och dansskola beskrivs som betydelsefulla. Här nämns möjligheter att ta del av kulturaktiviteter inom scenkonst, som teater, dans och livemusik. Kulturskolan och möjligheten att ta del av denna på lektionstid har också spelat en viktig roll.

Inspiration ifrån böcker och populärkultur och att få möta professionella kulturutövare och förebilder som själva utövar kultur har varit viktigt, så också möjligheten att själv få möta en publik tidigt.

Goda förutsättningar och en tillåtande miljö är faktorer som lyfts och i det nämns bland annat familjens kulturella och ekonomiska kapital, att bli sedd och hörd samt betydelsen av en möjliggörande, uppmuntrande och tillåtande miljö.

Barndom – Ungdom

Att det finns förebilder och möjlighet att möta konst är viktigt. Så också att det finns platser och sammanhang där det är möjligt att ingå, exempelvis dansskolor och kulturföreningar. På mindre orter är lokala arrangemang en faktor som lyfts. Det kan exempelvis handla om "cross over"-arrangemang i ett möte mellan idrott och kultur. Betydande har också tillhörighet, status, möjlighet att utvecklas och utmanas samt ett klimat utan begränsande normer varit.

Ungdom

Platsens betydelse återkommer. Exempelvis platser som konsthallar, dansskola, ungdomens hus, föreningar, museer, popkollo, studieförbund, lagliga graffittiväggar och filmcentrum. Även möjligheten att ta del av ett mångfaldigt kulturutbud såsom utställningar, film och kurser lyfts. Grunden i det hela är betydelsen av platser, nätverk och forum där det ges möjlighet att ingå i ett sammanhang med likasinnade och därigenom utvecklas i sitt konstnärskap.

Utbildningar, i form av folkhögskola, estetiskt gymnasium, universitet och yrkeshögskola har haft betydande roll under ungdomsåren. Här

beskrivs lärarnas betydelse och stödet ifrån enskilda lärare som något som varit extra viktigt. Det behövs möjlighet att utvecklas, men också en känsla av att ens konst och yrke är betydelsefullt. Här har förebilder, mentorskap och möjlighet att göra praktik hos kulturinstitutioner, såväl som inspirationsresor och fanzines varit vägar som lett framåt.

Ungdom- Vuxen

Möjligheten till utbildning är viktigt. Allt ifrån folkhögskola, högskola och universitet, men också möjligheten att kunna finansiera sin utbildning genom CSN.

Utöver det har också ideella organisationer såväl som mer etablerade verksamheter likt Film i Västerbotten, Dans i Västerbotten, studieförbund, konstkollektiv, folkbildning och privata initiativ varit betydelsefulla då de skapat sammanhang.

Även i detta åldersspann återkommer vikten av stöttning från lärare, förebilder och kollegor. Utöver det nämns även lokaler, pengar, infrastruktur, studio och internet som betydande.

Vuxen

Även i vuxen ålder är möjligheten till fortbildning viktigt, exempelvis folkhögskolor och konsts specifika utbildningar likt fotoskolor. Så är också betydelsen av mötesplatser och en tillgänglighet till museum, bibliotek, institutioner och föreningsliv. Där i ingår bland annat föreningar som Galleri verkligheten, Verket, hemslöjdsföreningen och institutioner lik Dans i Västerbotten. Arenor för konsten och möjligheten att utöva konst är andra delar som lyfts. Nämns görs också spelmöjligheter på hembygdsgrändar, festivaler, kommunala verkstäder, ateljéer, utställningslokaler, produktionsplatser, lokala arrangörer, mellanstora scener där olika nivåer möts såsom Scharinska samt andra scener och tillgång till utrustning.

Nätverk och sammanhang såsom samarbeten, privata nätverk, kollegor som inspirerar och utmanar, samverkan och diskussion är andra delar som är av vikt. Men det behöver också finnas ett inre driv, en vilja att vara fri, möjligheten att

styra över sin egen tid, självförtroende, övertygelse, skicklighet och timing.

Utöver det beskrivs vikten av förutsättningar för utövande, bland annat ekonomiska förutsättningar såsom stipendier, finansiering, stöd, verksamhetsstöd, projektbidrag och offentliga stöd, men också utvecklingsmöjligheter, regional infrastruktur, konsulenter, inkubatorer, omvärldsbevakning och en ansvarsfull kulturpolitik.

Konstområdesspecifika utvecklingsområden

Deltagarna fick i uppgift att diskutera och identifiera utvecklingsområden i konstområdesspecifika grupper. Utvecklingsområdena rubricerades av grupperna själva och skulle besvara frågeställningarna *varför är utvecklingsområdet viktigt och vad krävs för att utvecklings ska ske*.

Efter respektive konstområdes beskrivna utvecklingsområden följer en konstområdesspecifik sammanfattning av den enkät som besvarats av yrkesverksamma kulturskapare i länet.

Filmkulturell verksamhet

Utökade produktionsmedel

En stor andel av filmskapandet sker på oavlönad tid. Vad berör dokumentärfilmer spelar Film i Västerbotten en viktig roll då de ofta är första finansiären och kan gå in tidigare i processen än vissa andra parter som kräver att det ska finnas exempelvis filmat material och en tydlig bild av den färdiga filmen innan beslut tas. Samtidigt behövs produktionsmedel till tyngre produktioner så som långfilm och TV drama. För de filmskapare som bor i Västerbotten är det viktigt att de kan arbeta på den nivån utan att behöva flytta.

Om det ges möjlighet att se en framtid här så är det också lättare att behålla talanger i regionen. Tyvärr är idag många filmskapare från Västerbotten tvungna att förlägga inspelningarna i en annan region, där mer medel finns, trots att de gärna skulle vilja spela in sina filmer i länet.

För att skapa utveckling inom området behövs utökade produktionsmedel (hos Film i Västerbotten).

Västerbotten som produktionsplats

För att fler filmarbetare ska ha ekonomisk möjlighet att bo i Västerbotten krävs fler filmproduktioner (främst inom långfilm och TV Drama). Att arbeta med flera och stora produktioner är kompetensutveckling för både professionella och för talanger och fler filmproduktioner i Västerbotten bidrar till att filmarbetare utvecklas. Fler filmproduktioner skulle också möjliggöra att bolag och filmare kan jobba med produktionservice i större omfattning. Det skulle också innefatta en annan form av lönsamhet och så även kunna utgöra underlag för att det skulle kunna finnas möjlighet att hyra professionell filmteknik, något som idag saknas i Västerbotten.

För att skapa en utveckling inom området skulle det behövas mer medel som i sin tur lockar producenter att förlägga sina produktioner i Västerbotten.

Bredd av produktioner

För att ha en fungerande filmbransch är det viktigt att satsningar görs på barn och unga, talanger och professionella. När det behövs görs prioriteringar av vilken grupp som ska få ta del av resurser kan det vara förödande för utvecklingskedjan. Det är viktigt att det går att göra film på olika nivåer och på olika sätt. Exempel finns från andra regioner där satsningar gjorts på professionella filmskapare men misslyckats.

För att skapa en utveckling inom området krävs det att det finns mer medel till professionell film, men att det inte sker på bekostnad av arbetet med talanger och barn och unga.

Enkät - Film

Fyra av de fem personer som svarat på enkäten bedriver en regelbunden yrkesmässig verksamhet och har denna verksamhet som inkomstkälla. Två av dem har aktiebolag, en är egenanställd och en är anställd hos ett aktiebolag. Fyra av fem har sökt offentligt stöd inom kulturområdet, två av de svarande har

också sökt stöd via privata aktörer/sponsoring/stiftelser och en av dessa har också sökt stöd av internationella parter. Tre av fem har i relation till sitt yrke övervägt att flytta från Västerbotten. Det har handlat om att möjliggöra finansiering, ökade arbetstillfällen/tryggare arbetsförhållanden, ökade kontaktytor, utbildningsmöjligheter och tillgång till ändamålsenliga lokaler.

Två av de svarande har inom de senaste fem åren anlitats på uppdrag av en regional kulturverksamhet. De verksamheter som nämns är Norrlandsoperan, Västerbottensteatern, Västerbottens museum, Film i Västerbotten och Västerbottens läns hemslöjdsförening.

Så gott som alla av de som svarat anser att det är mindre goda förutsättningar att vara verksam i Västerbotten. Detta beror på att det är svårt att finansiera filmprojekt då mycket är storstadsfixerat. Det anses inte heller finnas tillräckligt med stöttning för filmare i Västerbotten, samtidigt som det är brist på jobb och villkoren för yrkesverksamma filmkonstnärer är långt ifrån ideala.

För att Västerbotten ska vara en attraktiv plats för professionella kulturskapare inom filmområdet behöver det finnas möjligheter till större satsningar både inom teknik, lokaler och betydligt större finansiellt stöd så att långfilmsinspelningar blir aktuella i länet. Det behövs också bidrag, mötesplatser, nätverk och anställningstrygghet. Stöd behöver också finnas till det fria ideellt organiserade kulturlivets förutsättningar att utveckla och uppdra professionella kulturskapare, samt att medel finns att söka som inte enbart riktas mot verksamhet för barn och unga.

Dans

Allmän utlysning av fria projektmedel

Transparensen och tillgängligheten för fria utövare att ta del av medel behöver öka. Projektmedel för fria utövare som inte kommuniceras ut eller är synliga bidrar till att färre ges möjlighet att ta del av dem. En ökad tydlighet gällande information om ansökningstider skulle underlätta för fria utövare att planera sitt arbete.

Utöver det behöver ansökningarna handläggas av neutrala råd för att skapa jämlika förutsättningar för alla. Detta för att minska betydelsen av att känna rätt personer eller förstå strukturen för hur medel fördelas.

För att skapa utveckling inom området behöver det tydliggöras vad för medel som är sökbara men också synliggöra att det kan finnas medel att söka hos konsulenter. Vad berör större medel så bör dessa ligga hos regionen, där en neutral part handlägger. Avslutningsvis kan sägas, för att möta fria utövare behöver det finnas utrymme för olika typer av organisationsformer att söka stöd, inte enbart föreningar.

Tillgängliga anpassade replokaler för dans

Lokaler ämnade för dans nedmonteras och görs om till annan verksamhet. Förändringen påverkar bland annat dansskolorna, och för att näringskedjan ska kunna fortsätta existera och dansen växa behövs ändamålsenliga lokaler för att verksamma ska kunna skapa och repetera: Lokaler är allt från arbetsplatser för dansare, koreografer, lärare till mötesplats för utövare och en avsaknad av lokaler påverkar också utbildning, kursverksamhet och det fria utövandet. Utöver det är närheten till lokaler viktiga, och då lokaler flyttas ut från stadskärnorna eller att tillgången till dem försvåras geografiskt påverkas möjligheten att mötas och arbeta.

För att skapa utveckling inom området behövs ändamålsenliga och tillgängliga lokaler och i det är en samverkan kring lokalerna viktig för att skapa mötesplatser samt för att lokalen ska nyttjas maximalt. Utöver det behövs centrumbildningar, dansskolor, scenkonsthus, kommunal verksamhet och fria utövare.

Turnéstöd – subventionsstöd för fria grupper

För att kunna konkurrera med redan subventionerade föreställningar behövs ett sökbart subventionsstöd för fria utövare. Ett stöd som kan användas för att nå ut och turnera med dansföreställningar i länet. Dagens arrangörstöd nyttjas inte till fullo och det är svårt att nå fram till arrangörer, som i sin tur ska göra ansökan. En utveckling hade varit om subventionsstödet i stället kunde sökas av fria utövare, då det skulle underlätta för och attrahera fler arrangörer i länet.

För att skapa utveckling inom området behövs en omprioritering av medel, så som arrangörstöd samt en struktur kring ansökan och utlysning av turnéstöd.

Enkät – Dans

Inom dansen är det tre personer som svarat på enkäten. Alla dessa bedriver enskild näringsverksamhet. Dessa tre har också alla sökt offentligt stöd inom kulturområdet och två av de svarande har sökt stöd av privata aktörer/sponsring/stiftelser. De två av de svarande som flyttat till Västerbotten har gjort detta i relation till sitt yrke, och då i relation till utbildningsmöjligheter samt möjlighet till trygg etablering. Däremot har alla övervägt att flytta från Västerbotten i relation till sitt yrke. Detta har handlat om att möjliggöra finansiering, öka kontaktytor, utbildningsmöjligheter, ökade arbetstillfällen / tryggare arbetsförhållanden samt tillgång till ändamålsenliga lokaler.

Inom de senaste fem åren har alla anlåtats på uppdrag av en kulturverksamhet. De verksamheter som nämns är Norrlandsoperan Västerbottensteatern, Film i Västerbotten och Skellefteå museum (inkl. Museum Anna Norlander) samt Riksteatern Västerbotten.

Förutsättningarna för att vara verksam inom dans i Västerbotten anses vara relativt goda. Det beskrivs finnas förutsättningar för arrangemang och initiativtagande, men de mer stabila anställningsformerna som utöware anses begränsade. Lokalbrist och få verksamhetsstöd påverkar möjligheterna att vara verksam, det kräver att det finns ett samarbete med en dansskola, och då är det deras ramar och premisser som gäller. Avsaknaden av lokaler, föreställningar och residens gör det något svårare att skapa långsiktiga nätverk. Utvecklingen av den internationella scenkonsten behövs för att främja tillväxt av kulturarbetare i Västerbotten.

För att Västerbotten ska vara en attraktiv plats för dansare behövs stöd för produktionsverksamhet som kan ge anställning till lokala utöware. Mer stöd för konstnärliga kollektiv och exponering, fria scener och internationella

medel för utbyten, som kan locka hit konstnärer som är intresserade av att arbeta i norr. Utöver det behövs ekonomiskt stöd för kulturellt utbyte nationellt och internationellt, exempelvis mobilitetsstöd. Det behövs också fria projektstöd från regionen som är oberoende av de institutioner som finns, samt olika former av turnéstöd. En ökad transparens gällande utlysningar och en tydligare struktur i hur medel ges ut till fria efterfrågas också.

Slöjd

Scener och mötesplatser inom slöjdområdet

I Västerbotten finns det idag för få scener för att visa slöjd och i en del kommuner är bristen på visningsytor mycket stor. Ett glapp finns och mellan stora visningsytor och små visningsytor. Mellanstora visningsytor som de mellan ett bibliotek och en konsthall, saknas nästan helt. Utöver det saknas också mötesplatser som kan möjliggöra samvaro mellan slöjdare. Exponeringsytor och nätverk är mycket viktiga för yrkesverksamma slöjdare och i vissa fall helt avgörande för att få uppdrag och genom att synas kan utövaren anlitas för utställningar, konstsamtal, workshoppar och kurser. Visningsytorna är ofta på en plats, eller i ett sammanhang, som inte alltid har som huvudfokus att visa slöjd, konst och hantverk. Det innebär att kunskapen hos arrangörerna behöver öka för att skapa bättre möjligheter för slöjdare, exempelvis vad berör kontrakt, utställningsersättningar, försäkringar och så vidare.

Det behövs ett bättre samarbete mellan olika aktörer för att ovanstående ska bli praktiskt och ekonomiskt genomförbart. Här är bibliotek och studieförbund viktiga samarbetsparter, inte minst på mindre orter. Utöver det kan i vissa fall också museum vara betydande då de kan bidra med ytor för både nätverksmöten och utställningar. För att skapa bättre arrangemang behövs också kunskap hos beställare. Här finns ofta en brist på förståelse för vad som kommer krävas i tid och vad som krävs av lokalen med mera, men också vad gäller de yrkesverksammas förutsättningar och vad som krävs av en uppdragsgivare. Exempelvis är utställningsersättning viktigt. Sammanfattningsvis kan sägas

att det behöver finnas både kunskap och ekonomiska resurser hos uppdragsgivarna.

Stärka yrkesidentiteten hos slöjdare – Fortbildning

Yrkesidentiteten hos slöjdare behöver stärkas för att stå starka i sin position inom arbetsmarknaden. De slöjdare som är företagare behöver kunskap för att vara attraktiva uppdragstagare men också att känna till sina rättigheter och skyldigheter som företagare. Det behövs en översyn av hur stöd från näringsliv kan sökas, exempelvis missade många slöjdare ersättning från staten under pandemin då det ofta saknades offerter och avtal. Slöjdare, som grupp, är också mindre aktiva i att söka stipendier och delta i upphandlingar, jämfört med andra kulturutövare. Därför är det viktigt att få fler slöjdare att känna sig träffade av stipendieutlysningar och uppdrag, så att de kan ta del av de resurser och möjligheter som finns.

Det behövs fortbildning kring avtal, arvoden med mera, men det behövs också att slöjdare känner sig träffade som yrkesgrupp av olika former av utlysningar, exempelvis även inom gestaltungsuppdrag. Här är det viktigt att regionen alltid följer 1% regeln. Utöver det behövs nätverk för slöjdare och det efterfrågas regionala satsningar för att lyfta fram regionalt hantverk, konsthantverk, slöjd och utövare, exempelvis en Craft week.

Öppna verkstäder - lokaler

I Västerbotten finns idag för få öppna verkstäder, ateljéer eller andra lokaler som är tillgängliga och anpassade för slöjdare och konsthantverkare. De öppna verkstäderna och lokalerna är viktiga för att skapa sammanhang, bidra till nätverk och bedriva verksamhet. De kan även bidra till att nå ut till en publik, vilket ger bättre förutsättningar för yrkesgruppen att få uppdrag till exempel i form av kurser, workshoppar och föreläsningar. Verkstäderna ger också förutsättningar för att fånga upp de som vill fortsätta skapa eller hålla workshops/kurser.

Det behövs långsiktiga satsningar på kommunala verkstäder eller kooperativa verksamheter, detta behöver på olika sätt finansieras. En etablering av nya eller tillgängliggöra redan befintliga mötesplatser för praktisk

skapandeverksamhet, slöjd och hantverk behövs. Slöjdaren kan jämföras med konstnären, men mer i ett "kulturbärande och regionalt identitetsskapande sammanhang". Utöver det behövs ökade möjligheter för redan etablerade kulturmötesplatser att se slöjdare som kulturskapare/kulturproducenter och att det finns stöd till ideella organisationen och länshemslöjdskonsulenterna.

Enkät - Slöjd

Tre av fyra svarande inom slöjdområdet har uppgett att de också är aktiva inom bild och form området. Verksamheten bedrivs i tre av fyra fall som enskild näringsverksamhet. I ett fall handlar det om aktiebolag och två av fyra har någon gång sökt ekonomiskt stöd, och då offentligt stöd inom kulturområdet samt stöd av privata aktörer/sponsring/stiftelser. Två av de svarande har övervägt att flytta från Västerbotten i relation till sitt yrke. Detta har handlat om tillgång till ändamålsenliga lokaler, ökade arbetstillfällen/tryggare arbetsförhållanden, ökade kontaktytor och utbildningsmöjligheter.

Två av de svarande har inom de senaste fem åren anlitats på uppdrag av någon av de regionala kulturinstitutionerna. Dessa institutioner är Norrlandsoperan, Västerbottens museum, Konstfrämjandet Västerbotten, Regionbibliotek Västerbotten samt Västerbottens läns hemslöjdsförening.

Majoriteten av de svarande anser att det finns relativt till goda förutsättningar att vara verksam i Västerbotten. Däremot kan det anses svårt med lokaler samt möjligheten till uppdrag. För att Västerbotten ska vara en attraktiv plats för professionellt kulturskapande inom slöjden behövs fler mötesplatser och kollektiva verkstäder för kulturarbetare men också billiga arbetslokaler/ateljéer.

Musik

Stipendier och bidrag - hur hitta rätt och bli bra på att söka

Svårt att veta för den enskilde musikern vad och var den kan söka pengar - en lösning kan vara att initiera sökworkshops.

Arrangörstillväxt

Förnyringen av arrangörsledet i regionen måste påskyndas. Det är viktigt med en samordning där inlandet framförallt lyfts då de ekonomiska vinsterna av samarbeten blir stora där.

Mötesplatser som tex branschdagar

Det saknas mötesplatser där frilansande musiker kan nätverka och förkovra sig. En branschdag med föreläsningar, workshops och nätverkande skulle vara en bra start. Det behövs även fler platser där etablerade akter kan spela tillsammans med nybörjare och andra. Branschdagar skulle vara ett bra tillfälle att kunna hitta samarbetspartners inom bokning, PR, inspelning, förlag och distribution.

Enkät - Musik

Så gott som alla de inom musik som svarat på Region Västerbottens enkät bedriver enskild näringsverksamhet. Alla de 15 som svarat på enkäten inom musik har 66 procent sökt stöd inom kulturområdet. 20 procent har aldrig sökt stöd. Resterande del har sökt stöd inom näringslivsområdet, av privata aktörer/sponsring/stiftelser och även internationella parter samt stipendier.

26% av de som svarat har flyttat till Västerbotten i relation till sitt yrke. Detta har handlat om att det finns en bra och aktiv rörelse inom genren, ökade kontaktytor, anställningsmöjligheter och en tillgång till ändamålsenliga lokaler. Samtidigt har 80% övervägt att flytta från Västerbotten i relation till sitt yrke. Detta handlar i hög grad om ökade arbetstillfällen/tryggare arbetsförhållanden, att öka sina kontaktytor samt att möjliggöra finansiering. Någon enstaka nämner också utbildningsmöjligheterna som en anledning.

Hälften av de svarande har inom de senaste fem åren anlitats på uppdrag av någon regional kulturverksamhet. Av de som svarat ja har alla anlitats av Norrlandsoperan. Utöver det har de anlitats av Västerbottensteatern, Västerbottens museum och film i Västerbotten samt Konstfrämjandet Västerbotten.

Majoriteten, närmare 67% av de som svarat på enkäten tycker inte att det finns goda

förutsättningar att vara verksamma inom sitt kulturområde.

Det finns för få möjligheter att söka pengar, för få arrangörer och för få scener att stå på. Ändamålsenliga lokaler behövs såväl som att arrangörer betalar skälig ersättning. Det finns också få arbetsmöjligheter för musiker i länet, och många av dessa finns hos Norrlandsoperan. Samtidigt saknar regionen en infrastruktur och det finns ingen annan länsmusik förutom den som arrangeras av Norrlandsoperan. Här skulle det behövas resurser som det fria musiklivet kan få tillgång till så som support och regelrätt utvecklingsstöd. Musiker med hög kompetens hamnar i andra branscher och därmed blir otillgängliga för lokala projekt. I det skulle ett projektstöd och arbetsstipendium behövas för lokala professionella musiker. Det är också en stor skillnad i möjligheterna som finns i staden och i glesbygden och länet är också stort, vilket gör att avstånden är långa och det kan vara svårt att få ihop det ekonomiskt.

Inom vissa genrer är det ett begränsat utbud av utbyte med andra musiker och det skulle behövas fler mötesplatser mellan verksamma där kontakter kan knytas, vilket också behövs inom arrangörsledet. Det finns också få skiv- och bokningsbolag, vilket påverkar möjligheten att knyta kontakter, då nätverken är mindre här än i Stockholm. En känsla finns att det kan påverka arbetstillfällena för musiker, att det blir samma klick av musiker som bokas till större arrangemang. Utbudet behöver breddas för att skapa återväxt. Annars gör det att personer kan känna att de behöver lämna länet för att få möjlighet att spela. Exempel på sådana tillställningar har funnits, som Kulturnatta, där större och mindre band möttes, men det finns inte längre kvar. Dessa tillfällen ger inte bara spelstillfällen utan även chans för musiker att mötas och bygga nätverk.

Utöver det behöver det lokala musiklivet stötts och där är studieförbund och folkhögskolor betydande. Så också gräsrotsrörelserna, de ideella föreningarna och eldsjälarna.

I utvecklingen av Västerbottens musikliv behövs fler scener för professionella utövare, inklusive större satsningar på lokala scener. Men också fler replokaler. Utöver det behöver nätverk och mötesplatser som möjliggör för musiker att träffas för kunskapsutbyte/skapa samarbete/knyta kontakter och så vidare. Men också mötesplatser för mindre kulturföretag att mötas och utbyta erfarenheter.

En kartläggning över frilansande musiker i länet och en plan för återväxt, som inkluderar kulturskolorna, så att unga musiker kan välja att stanna och arbeta i Västerbotten. Att också koppla ihop musik och underhållning med andra branscher och matcha ihop dem, men också olika kulturområden. Här behöver också ersättningen vara på rimliga nivåer, att bokare och arrangörer budgeterar enligt musikerförbundets minimitariffer och tillhandahåller teknik som fungerar, samt tekniker.

Då det inte finns så mycket jobb i Västerbotten i relation till musikområdet behövs öronmärkta medel till lokala utövare, samt till verksamheter för lokal musikverksamhet. Här skulle också ett speciellt arrangörsstöd för liveband kunna införas som är tydligt utformat bidrag som kan sökas av arrangörer för att underlätta för yrkesverksamma att få ersättning enligt musikerförbundet.

Som utövare behöver det finnas bättre kunskap om vilka stipendier som går att söka. Det behövs också lokala bidrag för professionella utövare med motkrav som garanterar produktioner i länet. Det behövs också fler skiv- och bokningsbolag i Västerbotten och det behövs en regionalt stödd musikinstitution/producent eller ett musikproduktionsbolag i Västerbotten, med i huvudsak musiker och sångare med anknytning till trakten/länet.

Bild och form

Enprocentsregeln följs

Enprocentsregeln beskrivs vara av stor vikt då regeln handlar om stora summor till konsten varje år och skapar arbetstillfällen för de som

verkar inom bild- och formområdet. Den möjliggör även för fler möten med konsten och utvecklar politiken för gestaltade livsmiljöer. För att utveckling inom detta område ska ske krävs att enprocentsregeln följs och att detta är förankrat i politiken. Detta behöver även bli en naturlig del av byggprocessen vilket kan göras genom att utbilda de som tar beslut av inköp, ta in extern kompetens och kräva att beslutet om enprocentsregeln följs.

Fria projektmedel

Det efterfrågas även fria projektmedel för bildkonstnärer med sexsiffriga belopp som därmed är likvärdiga med de medel som Film i Västerbotten erhåller. Fria projektmedel bidrar till att konstnärer har möjlighet att verka, kompetensutvecklas, genomföra internationella utbyten samt realisera och utveckla projekt vilket är en grundbult för att kunna verka som konstnär. För att utveckling inom detta område ska realiseras beskrivs möjligheten att kunna söka enkla fria regionala och kommunala projektmedel som betydande. Det krävs även en öppen dialog med ett idéutbyte inför ansökningar. Stöden bör även möjliggöras under alla faser i en konstnärs karriär.

Platser att verka på

Möjligheten för konstnärer att få tillgång till platser att verka på är av vikt. Här beskrivs långsiktiga kontrakt på produktionsplatser, kollektiva konstnärsverkstäder, projektateljéer och ateljéer specifikt. Detta öppnar upp för möjligheten att skapa större projekt, driva generationsöverskridande mötesplatser samt agera kunskapsöverförande och nätverkande. Insatsområdet kan möjliggöras genom att det tillgängliggörs ändamålsenliga lokaler som är tillgängliga under lång tid samt att kommun och region samverkar så att inte ansvaret för detta hamnar på enskilda kommuner.

Enkät - Bild och form

9 av 10 svarande inom bild- och formområdet bedriver sin verksamhet som enskild näringsverksamhet. En driver sin verksamhet som aktiebolag. Av de svarande har nio av tio någon gång sökt ekonomiskt stöd. Detta har i alla fall varit form av offentlig stöd inom kulturområdet, utöver det har hälften sökt stöd

från privata aktörer/sponsring/stiftelser, två även av internationella parter och en har också sökt stöd inom näringslivsområdet.

Av de svarande så har två av de fem, som inte är födda i Västerbotten, flyttat till länet i relation till sitt yrke. Anledningen till att de flyttat hit har varit i båda fallen varit utbildningsmöjligheter. Däremot har nio av tio övervägt att i relation till sitt yrke flytta från Västerbotten. I 31% av fallen handlar det om möjligheten att öka sina kontaktytor och i 23% av fallen handlar det om tillgång till ändamålsenliga lokaler. 19% av berör ökade arbetstillfällen/tryggare arbetsförhållanden, 15% möjliggöra finansiering och 12 % av fallen handlar det om utbildningsmöjligheter.

Sex av tio som svarat på enkäten har inom de senaste fem åren anlitats på uppdrag av någon regional kulturverksamhet. Främst är det Konstfrämjandet Västerbotten och Skellefteå museum (inkl. Museum Anna Nordlander), verksamheter med ett regionalt konsulentuppdrag inom bild och form, men också av Norrlandsoperan och Västerbottens museum.

Förutsättningarna för att vara verksam inom bild- och formområdet i Västerbotten anses i hög grad vara dåliga. Detta beror bland annat på att det anses svårt att bli tagen på allvar som yrkesverksam, att det finns för få utställningslokaler och ateljéer såväl som näst intill inga ateljéstöd eller stipendier att söka, och Konstnärer som inte jobbar projektbaserat utan mer löpande behöver backas upp. Utöver det efterlevs inte 1% regeln, köerna till ateljéföreningarna är långa och det finns få utbyten på regional nivå.

Litteratur

Inga författare deltog vid den tematiska dialogen, därmed finns ingen sammanställning.

Enkät - Litteratur

Av de 12 författare som svarat på enkäten bedriver 10 av dessa en regelbunden, yrkesmässig konstnärlig verksamhet och har

denna som inkomstkälla. Alla dessa tio bedriver sin verksamhet som enskild näringsverksamhet. 40% av de som bedriver enskild näringsverksamhet har aldrig sökt stöd. Resterande 60% har sökt stöd från privata aktörer, sponsring, stiftelser och offentligt stöd inom kulturområdet.

Hälften av alla svarande är inte födda i Västerbotten, men ingen av dem har flyttat till Västerbotten i relation till sitt yrke. 10 av de 12 svarande, 83%, har aldrig övervägt att i relation till sitt yrke flytta från Västerbotten. I de fall det övervägts har det handlat om ökade arbetstillfällen/tryggare arbetsförhållanden samt ökade kontaktytor.

Alla svarande har inom de fem senaste åren anlitats på uppdrag av någon av de regionala kulturverksamheterna. Den verksamhet som nämns främst är Regionbibliotek Västerbotten (76%), men också verksamheterna Film i Västerbotten, Folkrorelsearkivet och Västerbottens museum.

Vad berör förutsättningarna att vara verksam författare i Västerbotten så anses hälften av de svarande att det är mindre goda förutsättningar, medan resterande hälft anser att förutsättningarna är relativt goda. De som svarat att förutsättningarna är mindre goda anser att arvoden är låga, möjligheten till försörjning inom fältet generellt är små, avstånden långa och biblioteken i glesbygden har lite pengar till författarbesök samt avsaknad av arbetstillfällen. Men också att det finns färre arbetsgivare och utbildningar att undervisa på. De som svarat att förutsättningarna är relativt goda har tillgång till nätverk samt menar att Västerbotten är bra på att ta hand om lokala författare och skapa arbetstillfällen.

För att Västerbotten ska vara en attraktiv plats för professionellt verkamma inom litteratur behövs bland annat ekonomiska möjligheter i form av arvoderade skrivuppdrag från det offentliga, stipendier också för etablerade författare och stöd till ekonomiska samarbeten. Det behövs också forum och arenor där det både ges möjlighet att nå en publik och möta likasinnade. Satsningar på

verksamhet för ungdomar behövs vad gäller läsande och skrivande, men också möjligheter till författarbesök i skolorna. Behövs görs också möjligheter till utbildningar, kurser, skrivartävlingar seminarier såväl som att underlätta för debutanter. Olika former av samarbeten efterfrågas också inom fältet såväl som en mer utvecklad residensverksamhet för författare. Utöver det behöver det också göras satsningar på infrastruktur lik bibliotek och bokbussar och i ett större perspektiv behöver också insikten om litteraturens betydelse öka tillsammans med att litteratur och författare fortsätter lyftas.

Sammanställning - enkät professionella kulturskapare

Om enkäten

Region Västerbotten har under perioden november- december 2022 haft en enkät uteställd till professionella/yrkesverksamma kulturskapare. Enkäten utgör ett kompletterande underlag till dialogen. Sammanlagt svarade 55 personer, inom områdena bild och form, dans, litteratur, musik och slöjd.

Om de svarande i Enkäten

Närmare hälften av de som svarat på enkäten är hemmahörande i Umeå. Övriga svarande är bosatta i Skellefteå, Robertsfors, Vindeln, Bjurholm, Lycksele, Malå, Nordmaling, Sorsele, Vännäs och Åsele.

Närmare tre fjärdedelar av de svarande är kvinnor.

Av de svarande är de stora grupperna musiker (33%), bild och formkonstnärer (24%), författare (22%), filmare (11%), slöjdare (7%), dansare (6%) och skådespelare (6%). Utöver det har koreografer, fotografer, kostymdesigners, arrangörer, nycirkusartist och producenter svarat på enkäten.

Vad berör hur länge de yrkesverksamma varit verksamma så är det nästan uppdelat på en fjärdedel mellan 2-5 år, 6-10 år, 11-19 år och över 20 år.

En övergripande majoritet av de som svarat bedriver sin verksamhet som enskild näringsverksamhet (74%). Den andra större bolagsformen är aktiebolag varav (9%) av de svarande bedriver. Övriga svarande är anställda, egenanställda, handelsbolag eller kommanditbolag, eller annan verksamhetsform (ekonomisk- eller ideell förening).

Av de som svarat på enkäten är 51% födda i Västerbotten och av resterande 49% har 15% valt att flytta till Västerbotten i relation till sitt yrke. Av de 10 personer som svarat (inom de 15%) så har ingen svarat att de flyttat till Västerbotten på grund av ökade arbetstillfällen eller tryggare anställningsformer, inte heller på grund av möjlighet till finansiering. Anledningar till att de flyttat till Västerbotten har bland annat varit utbildningsmöjligheter, tillgång till ändamålsenliga lokaler, ökade nätverk och anställning.

Närmare 66% av de svarande har i relation till sitt yrke övervägt att flytta från Västerbotten. De främsta anledningarna är för att öka sina kontaktytor, ökade arbetstillfällen/tryggare, möjliggöra finansiering, utbildningsmöjligheter, tillgång till ändamålsenliga lokaler. Utöver det lyfts också bland annat högre löner samt fler utställningsmöjligheter.

Av de svarande har närmare 70% anlitats inom de senaste fem åren på uppdrag av regionala kulturverksamheter.

Närmare 70% av de som svarat anser att det finns någorlunda tillräckliga förutsättningar att vara verksamma inom sitt kulturområde i Västerbotten. Resterande 30% anser inte att förutsättningarna är bra.

Utbud och mottagande

Hur stärker vi tillgången till ett kulturutbud i hela länet, för alla länets invånare?

Om dialogen

Den tematiska dialogen inom utbud och mottagande ägde rum i Lycksele den 11 november 2022. Vid dialogen deltog bland annat representanter från kommuner, regionala kulturinstitutioner, arrangörsföreningar, kulturföreningar och folkbildningen.

Dialogen var uppdelad i två pass, ett på förmiddagen och ett på eftermiddagen. Respektive pass inleddes med att deltagarna skulle skriva ner:

- betydande faktorer som påverkar ett breddat deltagande i kulturlivet.
- betydande faktorer som påverkar tillgängligheten till kultur i hela länet.

Efter det hölls det workshops där deltagarna förväntades ta fram max tre insatsområden

som besvarar; *hur skapar vi ett kulturutbud som är angeläget för alla samt hur kan vi tillgängliggöra kultur i hela länet.* Detta gjordes i relation till nedanstående frågeställningarna:

- varför är insatsområdet viktigt?
- vilka är de bästa tillvägagångssätten för att nå denna utveckling?
- hur kan du, utifrån din roll, bidra?

I delkapitlets första del sammanställs den inledande uppgiften. Denna följs av en sammanställning av workshopen.

Betydande faktorer

Deltagarna fick i uppgift att i grupp diskutera och identifiera betydande faktorer som påverkar ett breddat deltagande i kulturlivet samt betydande faktorer som påverkar tillgängligheten till kultur i hela länet. Uppgiften gjordes analogt genom att respektive grupp skrev ner faktorerna på ett papper.

Samverkan

Samverkan, samordning och samarbete är faktorer som beskrivs påverka ett breddat deltagande i kulturlivet. Samarbete mellan arrangörer och samarbete över gränser exempelvis i form av community projekt lyfts specifikt. Hur man samarbetar och samverkar och de nätverk som finns är betydande för tillgängligheten. Konsulenter och främjandeverksamhet beskrivs även vara av vikt på detta tema. Det efterfrågas ett utökat nätverkande både inom och mellan kommunerna.

Utbud

Ett varierat utbud med genrebredd som passar alla åldrar anses också påverka. Crossoverkultur och representation i kulturlivet lyfts som viktigt. Goda förutsättningar för kulturutövare och arrangörer är också faktorer som påverkar ett breddat deltagande.

Resurser

Ekonomiska resurser nämns flera gånger som en faktor som påverkar ett breddat deltagande bland annat i form av kortsiktig finansiering, ekonomiska förutsättningar hos konsumenter, stöd till kulturarbetare och villkor för bidrag. Resurssättning till den ideella sektorn främst i form av nyrekrytering och ideellt engagemang tas också upp. Kommunernas ekonomi och besparingar på regional nivå är faktorer som beskrivs påverka tillgängligheten till kultur i hela länet. Även personella resurser såsom tekniker lyfts. Möjligheten att söka resurser, fria medel och subventioner för arrangemang är ekonomiska faktorer som påverkar.

Engagemang och eldsjäl

Många nämner engagemang, förebilder, eldsjäl, möjliggörare och personliga möten som viktiga faktorer för ett breddat deltagande. Även igenkänning, miljö och öppenhet lyfts som värden som påverkar.

Tillgänglighet

Tillgänglighet och delaktighet anses även vara betydande faktorer. Tillgång till bland annat utbildning, folkbildning, kulturskola, skolbibliotek, bibliotek, lokaler och transporter är betydande faktorer. Tillgängliggöring kan ske genom bland annat kommunikation, marknadsföring live-streams och tidiga insatser till barn och unga. Av vikt är även social tillgänglighet och tillgängligheten till kultur. Tillgänglighet anses även påverkas av privatekonomi, fördomar, normer, kulturell fostran, hälsa, välmående och trösklar. Betydelsen av att arbeta utöver normers gränser lyfts.

Platser för kulturen

Fysiska platser såsom anpassade/ändamålsenliga lokaler, arenor och bibliotek är betydande faktorer som påverkar ett breddat deltagande och tillgängligheten till kultur i hela länet. Även utbildning och lärande inom skola, studieförbund, folkbildning, högskola och folkhögskola lyfts. Föreningar och föreningslivet samt mötesplatser som fritidsgårdar, organisationer och gemenskap beskrivs också vara betydande faktorer.

Politik

Politiken och kulturklimatet i kommunen, regionen och staten där den nya regeringen specifikt lyfts är påverkansfaktorer. Långsiktighet när det gäller bidrag och planering och kulturpolitisk trygghet anses även påverka. Politiska prioriteringar och insatser såsom kulturlotsar är också betydande.

Kulturell infrastruktur

En fungerande kulturell infrastruktur och faktorer såsom offentlig struktur, institutioner, kompetens och engagemang inom kommun och region, politiskt vilja, intresse för kultur och politiska beslut är av vikt. Även fungerande bredband och digitala plattformar är faktorer

som anses påverka. Ett förslag som lyfts är kompetenshöjande utbildningar för kommun- och regionpolitiker.

Geografi och demografi

De stora fysiska avstånden i länet lyfts som en betydande faktor som påverkar tillgängligheten. Tillgängliga kommunikationer och lokaltrafik såsom bussar och tåg både lokalt och regionalt med tillgängliga priser och utökade tider är faktorer som påverkar. Det föreslås även kulturbussar eller kulturtåg som riktar sig till att möjliggöra att ta sig till och från kulturen. Ojämlikhet mellan kommunerna i bland annat demografi, storlek, invånarantal är faktorer som antas påverka. Här anses ett kunskapsutbyte mellan land och stad vara av vikt. I en region med stora avstånd anses även bra turnéupplägg med lite klimatpåverkan viktigt.

Lokala förutsättningar

De lokala förutsättningarna såsom eldsjäl, lokala kulturutövare, förebilder, lokala arrangörer, lokala intressen och lokalt engagemang är också påverkansfaktorer.

Personliga förutsättningar

Människors personliga förutsättningar såsom socioekonomi, den kulturvana och tradition av kulturanvända en person fått med sig ifrån familj, skola och kommun.

Övrigt

Andra faktorer som anses påverka ett breddat deltagande är väder, avstånd, utveckling, transporter, hjärngympa, kontinuitet och alternativa distributionsformer.

Insatsområden

Genom en workshop fick deltagarna, i grupp, ta fram insatsområden som besvarar:

- hur skapar vi ett kulturutbud som är angeläget för alla samt hur kan vi tillgängliggöra kultur i hela länet?
- hur skapar vi ett kulturutbud som är tillgängligt för alla?

Inom respektive insatsområde besvarade grupperna nedanstående frågeställningar:

- varför är insatsområdet viktigt?
- vilka är de bästa tillvägagångssätten för att nå denna utveckling?
- hur kan du, utifrån din roll, bidra?

Hur skapar vi ett kulturutbud som är angeläget för alla samt hur kan vi tillgängliggöra kultur i hela länet?

Barn och unga

Barnen är vår framtid och om vi vill ha framtida deltagare, kulturarbetare och publik behöver det finnas tidiga och enkla vägar att ta del av ett utbud. Kultur bidrar till den personliga utvecklingen och främjar psykisk hälsa. Att barn och unga tar del av kultur är också viktigt ur ett demokratiskt perspektiv, för att bredda världsbilden. Men det är viktigt att det finns platser där människor, oavsett socioekonomiska förutsättningar ges möjlighet att ta del av kultur i olika former. I det spelar bland annat kulturskolan en betydande roll.

Kulturuplevelser i tidig ålder ger avtryck hos individen, som kan odla ett framtida kulturintresse, det kan bli en fostran in i kulturen vilket gör att det naturligt blir en del av deras liv. Detta är också något som kommer generera professionella kulturutövare på sikt. Se exempelvis på det svenska musikundret. För att kulturen ska leva vidare är det viktigt att det finns en kunskapsöverföring mellan rutinerade till yngre kulturskapare och möjliggörare.

För att nå utveckling behöver det skapas tillfällen för unga att skapa. Det är också viktigt att det finns ledare och förebilder som möter barn och unga via kulturskolor, fritidsgårdar, museer och inom arrangörskapet. Goda förebilder kan här vara av betydande faktor, såväl som det enskilda mötet mellan människor. Det är också viktigt att man som barn och ungdom kan spegla sig i det kulturutbud som finns och att det finns ett varierat utbud från tidig ålder. Finns det ingen ingekänningsfaktor så finns risken att personer inte deltar, då kan kultur anses vara för någon annan.

Även om skolan spelar en central roll så är det viktigt att kultur inte enbart är en skolangelägenhet, däremot är det viktigt att skapa

infrastruktur för att skolor ska ha möjligheten att ge elever kulturupplevelser. Familjen är också viktig, och exempelvis kan satsningar göras på familjer, att barn tillsammans med föräldrar är en viktig och naturlig enhet för kulturutövande. Detta kan exempelvis praktiseras genom fri entré vid familjeevenemang. Utöver det behövs samarbeten mellan organisationer, samverkan mellan olika nivåer (institutioner, kommuner, föreningar och studieförbund) samt att föreningar öppnar upp sig mer, men även att regionen stödjer kulturskolor.

Kultur är samhällsbyggande och inget särintresse. Det behöver skapas utbud som är tillgängligt och det behövs samarbeten mellan olika instanser och nivåer. Det kan exempelvis handla om att tillsammans visa att kultur är viktigt och barn och unga en viktig målgrupp eller att föreningar hjälps åt att synas. Det handlar också om att ge barn och ungdomar möjlighet att agera och delta till rimliga kostnader eller att det finns ekonomiska subventioner för arrangörer att ta del av. En annan viktig aspekt för kulturskapandet är attityden hos nätverket kring barnen, det vill säga, föräldrar, kompisar osv vilket kommer påverka barn och ungas deltagande. Som arrangör är det inte alltid lätt att nå barn och unga.

Det är också viktigt att arbete riktat mot barn och unga uppmuntras på kommunal nivå och att de enskilda kommunala kulturplanerna synliggör och möjliggör kulturtillgången för barn och unga. Att det arbetas konkret med frågan på flera olika nivåer.

Kommunikation och marknadsföring

Kommunikation är jätteviktigt. Det kan handla om personliga inbjudningar, sociala medier, involvera barn som tar med sig sina föräldrar, nyttja alternativa spelplatser med mera. Bruset är idag stort och det behövs strategier med att nå ut till potentiella besökare/deltagare. Primärt handlar det om att nå de som bor rätt nära, lokalt och regionalt. Utöver det finns inget samlat kring kultur i skolorna.

Det behöver skapas förutsättningar för människor att söka upp kulturarrangemang och det behövs en tydlig distribution i form av en samordnad webbplats som samlar

kulturevenemang. En annan del är att se hur "Visit sidorna" används idag och hur de kan tänkas användas för marknadsföring. Det är också behövt med ett gemensamt kalendarium för kulturen i Västerbotten. Förutsättningar för marknadsföring behöver finnas och en översyn och i vissa fall en samsyn kring hur de olika kanalerna kan användas behöver göras. Utöver det skulle det behövas en regional kulturlots i samverkan mellan olika aktörer då det ofta då det idag är vanligt att man vänder sig till de man känner. Ett annat sätt är att erbjuda kulturbidrag, på samma sätt som friskvårdsbidraget är upplagt.

Anpassade lokaler och distribution

Att lokaler finns är en grundförutsättning för att kultur ska kunna äga rum lokalt. Det är betydande att det är möjligt att uppleva saker på plats. Många lokaler är idag Folkets hus lokaler som bedrivs i ekonomisk förening.

I regionen finns också eftersatta lokaler som inte är anpassade efter dagens regler. Det saknas också bra lokaler på många håll i regionen, då det är viktigt att lokalerna är anpassade för arrangemang. Exempelvis behöver en lokal för utställningar fundera kring försäkringsfrågor, bemanning, öppettider och förutsättningar för utställningsersättning. I andra fall handlar det om att lokalen ska ha rätt teknik och utrustning för ändamålet. Det innebär att det behöver finnas en infrastruktur i form av möjlighet att ta del av ljudsystem, digitala för sändning av bild osv, investeringar som ofta är dyra att göra som enskild arrangör/fastighetsägare. Detta kan innebära att bidrag behöver sökas, vilket också kräver att någon kan bistå med kunskap kring hur det görs. Men det är inte bara lokaler som behövs, det behövs också en kontinuitet för lokaler då det tar tid att bygga upp en scen för exempelvis musik.

Det behövs en inventering av befintliga lokaler och vilka lokaler som kan användas, Detta är viktigt för att kulturen ska kunna vara fysiskt tillgänglig i hela länet. Kulturkonsulenter skulle kunna göra en inventering som skulle kunna hjälpa till att söka pengar. Utöver det behövs subventionerade hyror och etableringar av lokaler eller anpassning av befintliga platser.

Biblioteken kan vara mycket mer, exempelvis ett kulturhus. Det behöver också visas på goda exempel.

Stärka professionella utövare / Konstnårsresidens

Professionell kultur ska vara en naturlig del av livsmiljön och för professionella kulturskapare ska det finnas förutsättningar för att kunna försörja sig på sitt konstnärskap. Den professionella kulturen är också viktig för demokratin, då det skapar samtal, samarbeten och väcker frågor. Genom att konsten syns och hörs skapas ett samtal runt den vilket ger upphov till olika former av engagemang. Exempelvis kan konstnårsresidens vara en plattform för kulturskapande, inte bara residensgästernas skapande utan även exempelvis kulturskola.

För att öka residensverksamheten behöver frågan lyftas i kulturplaneprocessen och att regionen avsätter mer fria medel till kulturskapare. Men det behöver också finnas alternativa vägar för finansiering samt samarbeten med befintliga institutioner i Västerbotten, studieförbund, befintliga kulturförbund såväl som med näringslivet. Utöver det behövs fortbildning för att öka ökad förståelse hos politiker och beslutsfattare om kultur och statusen för kulturen behöver höjas. Att kultur ingår som ett bärande element i samhällsutveckling och planering.

Här kan kommunerna vara behjälpliga med att finna alternativa lösningar och (vissa av) konsulentverksamheterna stödja och finansiera residens.

Arrangörer och rikt utbud i hela länet

Utan arrangörer händer ingenting. Fler arrangörer är viktigt för ett breddat deltagande. Ett rikt kulturutbud för alla betyder ett rikt utbud, inte att all kultur ska passa alla, och det motsäger inte att medskapande är viktigt.

Ett sätt är att jobba med "cross-over" det vill säga att flera olika kulturuttryck äger rum vid samma tillfälle. Andra är att lyssna på behov och inte anta. Utöver det behövs ekonomisk stöttning och stöttning i bildande och drivande av bland annat föreningar.

Exempelvis kan studieförbund stötta i bildandet av föreningar. Det går också att visa på goda exempel, bidra med lokaler samt stötta och uppmärksamma hur stöd och stipendier kan sökas.

Ekonomi

Ekonomi är avgörande på alla nivåer, oavsett om det handlar om utbud, turnéer tillgänglighet eller utjämnande.

Det behövs förutsägbarhet och långsiktighet för kulturens finansiering tillsammans med tydlig kommunikation med handläggare kring vilka möjligheter till finansiering som finns. Utöver det är transparens och subventioner önskvärt.

Ökad inkludering

Ökad inkludering är en demokratifråga. Det är också ett verktyg för att synliggöra maktstrukturer i samhället och öppna upp det. Ökad inkludering bidrar också till utveckling och öppenhet och motverkar fördomar. En framtidsfråga är att det finns risk för stagnation och bristande relevans för kulturen om inte fler görs delaktiga?

Kommunikation är avgörande då det är en motivation för de grupper som vill nås. Verktyg för att tillgängliggöra utbud, exempelvis textning, syntolkning och ett utbud på olika språk är också viktigt för att nå målgrupper. Utöver det behövs samverkan och samarbete över olika områden för att öka delaktigheten, men också välgrundade utbildningsinsatser för etablerade kulturaktörer som innefattar ett brett samtal om inkludering.

Det behövs skapas forum för dialog och möjligheten att lyfta goda exempel, tillsammans med samarbeten över gränser. Ökade satsningar på att skapa och utveckla hjälpmedel samt underlätta för personer att ta sig till föreställningar, exempelvis gratis buss, och där kan resten av samhällets infrastruktur öka tillgängligheten. I slutändan handlar det om att inte ge upp, att var uthållig.

Kultur främjar hälsa

Den psykiska ohälsan ökar inom många målgrupper och kultur kan bidra till att motverka ensamhet.

Det behövs arena- och normbrytande verksamhet. Exempelvis innefattar sjukhusbibliotekets verksamhet ett aktivt arbete med att främja hälsa via kultur, genom bland annat litteratur, programutbud och konstutställningar.

Det behövs ett holistiskt perspektiv, där företrädare för kulturen ser att hela livet hänger ihop.

Kultur främjar innovationskraft

Kulturen kan fungera som ett slags experimentverkstad för nya uttryck och tankar.

Det behövs människor som tänker utanför boxen och hittar nya lösningar. Det behövs möten mellan näringsliv och kulturinstitutioner, nya samarbeten som öppnar ögonen. En form av matchmaking på olika sätt.

Verka för generation- och politiköverskridande möten som innebär nya samarbeten, inte bara inom kulturområdet.

Höja kulturvanan och övervinna fördomar om kultur

Kultur är identitetsstärkande och utvecklande men också viktigt för den demokratiska utvecklingen. Det kan även bidra till att skapa bättre psykiskt välmående.

För att skapa en ny generation behöver frön sås och det är viktigt att exponeras för kultur tidigt, och även i skolan. Att på olika sätt ge barn tillgång till folkmusik och teater, men också att trösklarna för mottagandesänks. För de professionella konstnärerna behöver möjligheten att vara yrkesverksam i regionen finnas, och då behövs bland annat verkstäder och lokaler.

Det behövs mer bra kultur i skolan och se till att det finns möjlighet till fortsättning och utveckling. Utöware behöver också ha möjlighet att vara med i ett professionellt sammanhang och att den kompetens som finns i länet används.

Hur skapar vi ett kulturutbud som är tillgängligt för alla?

Infrastruktur och transport

För att kunna ta del av kultur behöver du vara på plats och det behöver skapas likvärdighet

vad gäller fysisk tillgänglighet. Vad berör lokaler ser det väldigt olika ut mellankommunerna, både vad gäller tillgång och kvalitet. Ofta är lokalerna inte anpassade för de verksamhet som bedrivs där och de lokala förutsättningarna behöver tas in redan i produktions- och planeringsstadiet. Det behöver också finnas ett brett utbud av arrangemang för att locka publiken och för att publiken ska kunna hitta något som är relevant för den.

Ojämligheten vad berör lokaler behöver synliggöras och det behövs en genomlysning av länets scenrum, utställningslokaler med mera. Här behöver kommunledning informeras om vilka behov och eventuella brister som finns. Kultur behöver kunna upplevas i rummet, därför kan digitaliseringen av kultur enbart vara ett komplement, inte en ersättning för att vara på plats.

Det behövs en fungerande kollektivtrafik så att kulturkonsumenter kan fraktas i hela länet, och länsstrafiken behöver vara mer flexibel. Ett annat sätt att lösa det är kulturbussar eller gratis bussbiljetter, men aktiviteterna behöver också anpassas så att det går att åka kollektivt. Andra insatser är transportbidrag eller förlustgarantier för arrangörer. Här behövs jämlika förutsättningar för att kunna resa kollektivt i hela länet, och att resealternativen är miljövänliga. Det är också viktigt i relation till kulturskolan – där vissa elever inte kan medverka på lektionerna på grund av kollektivtrafiken.

Flytta ut verksamheter ut i regionerna likt exempelvis Prismen. Går också att uppmuntra till samordning samt verka för inrättandet av ett transportstöd för kultur.

Kompetenshöjande insatser

Om ingen i kommunen kan något om kultur eller bryr sig så kommer det påverka kulturen negativt. Medel behöver fördelas på rätt sätt för att skapa arbetsmöjligheter, men också för kulturens egenvärde. Det är viktigt med erfarenhetsutbyte men också kunskapshöjande insatser där tjänstepersoner och politiker ökar förståelsen för vilka konsekvenser beslut och riktningar får. Det behöver skapas en kollegial känsla för politiker och yrkesgrupper som ofta jobbar ensamma.

Det behövs en stärkt infrastruktur och nätverk, men också möjlighet att subventionera deltagande i nätverk på olika sätt, för att uppmuntra ett deltagande. Men också subventioner för att få fler att besöka kulturarrangemang. Det behövs ett nätverk för kommunala kultursamordnare/handläggare. Utöver det skulle det vara positivt med en samlad förteckning över länets kontaktpersoner och befintliga nätverk. Men det behövs också kampanjer och utbildningar, exempelvis via SKR om en armlängds avstånd.

Det är möjligt att samla kraften och exempelvis göra gemensamma debattartiklar

Ekonomi

Det finns ett behov av att ekonomiska bidrag förenklas. Som det är nu kan det vara en flaskhals för det kreativa skapandet och ekonomiskt stöd är för många kulturskapare avgörande. Som det är idag är de fria medlen ofta styrda till olika områden, ex barn och unga, vilket kan upplevas som ett hinder.

Det behöver bli enklare att söka ekonomiskt bidrag, men också att verksamhetsbidrag innefattar en långsiktig finansiering

Det är möjligt att tillgängliggöra och effektivisera ansökningsprocesser men också stötta utövare som vill söka såväl som att påverka beslutsfattarna.

Yrkesverksamma utövare

Kultur är samhällsbyggande, inte någon krydda på toppen och där i utgör yrkesverksamma utövare är navet, spetskompetensen till basen, som kan inspirera andra till eget skapande. Här är det också viktigt med kunskapsöverföring mellan grupperna.

Residensverksamheter är betydelsefulla, och där det skapas produktionsplatser, dit flyttar kulturskapare. Men det kräver ekonomiska medel och satsningar.

Stärka upp lokala sammanhang, och verka för att underlätta för att vara kulturellt yrkesverksam.

Mångfald

Det är viktigt att alla samhällsgrupper nås så att kulturen inte diskriminerar.

Det är betydande att visa upp kultur som skapas av folk med normbrytande bakgrund, att föreställningar görs på andra språk än svenska, men så också marknadsföringen. Ett sätt att marknadsföra kan vara att hitta nyckelpersoner som kan sprida information om kulturarrangemanget, eller hitta andra platser än de vanliga för marknadsföring. Utöver det behöver vissa kommuner se över affischeringsregler i sina lokaler.

Barnkultur

Barn har rätt till kultur, att få känna, se och uppleva något nytt. Det är delvis något som kan ge stunder av sinnesro men också bidra till att ge barn nya uttryckssätt såväl som främja den inre hälsan och psykiskt välmående. Det kan också handla om att ge barn och föräldrar möjlighet till en gemensam upplevelse, och riktar man sig till barn, ur en tillgänglighetsaspekt, så når man även föräldrarna

Det behövs dock bättre kollektivtrafik, förutsättningar för kultur i skola och fritid. Det är dock dyrare att arrangera i glesbygd vilket gör att det skulle behövas ett riktat kulturstöd för glesbygd. Det behövs samarbete mellan skola och föreningsliv, och på en kommunal nivå skulle kommunerna kunna profilera sig på olika utbud och kulturformer, men också ha utbyte av utbud mellan kommunerna. Här kan MOTILI spela en roll. För att synliggöra kulturpersonligheter skulle det vara uppskattat om regionen lyfte kulturpersonligheter och eldsjälarna i glesbygd.

Det går att skapa arrangemang och verka för att bredda kulturutbudet. Det behöver också upplysas om kulturens roll och synliggöra denna, genom att tex våga prata om begreppet kultur och visa på dess spännvidd.

Kulturarv och
kulturmiljö

Hur skapar vi en kulturmiljö och ett kulturarv som bevaras, används och utvecklas?

Om dialogen

Den tematiska dialogen inom kulturarv och kulturmiljö ägde rum i Umeå den 21 november 2022. Vid dialogen deltog representanter från Västerbottens museum, Skellefteå museum, Skogs- och samemuseet i Lycksele, Folkrorelsearkivet i Västerbotten, Västerbottens läns hemslöjdsförening, Västerbottens läns hembygdsförbund, Nättidskriften Västerbotten förr och nu samt Länsstyrelsen Västerbotten.

Dialogen inleddes med att respektive aktör presenterade sin verksamhet utifrån områdena

- Så vill vi att målområdet utvecklas,
- Så kan vi nå dit tillsammans,
- Så här bidrar vår verksamhet till utvecklingen.

Efteråt hölls en workshop utifrån frågeställningarna

- Hur kan och bör vi samverka för att bidra till att länets kulturmiljöer är kända och används som angelägna resurser, samt?
- Hur kan och bör vi samverka för att länets olika kulturarv brukas och utvecklas av en bred allmänhet genom ökad delaktighet?

Tillgängliggöra och förmedla kulturarvet på ett enkelt sätt

Verksamheter inom kulturarvet har märkt av att det finns en efterfrågan på att ta del av kulturarvet. Detta genom att människor i hög grad söker upp dem. Genom att verka för att göra kulturarvet relevant och intressant så kan intresset och delaktigheten öka. Något som bidrar till att synliggöra kulturarvet är den utåtriktade

verksamhet, oavsett om den är fysisk eller digital. Genom förmedlandet av information blir olika aktörer "språkrör/utloppslådor" för spridare av kunskap och i det blir berättandet ett verktyg. Samtidigt som det stärker den enskilda berättaren så förmedlas också kunskap ut till en större grupp.

Det immateriella kulturarvet kräver en sakkunskap hos personer, för att det ska kunna fortleva. I det är de yrkesverksamma viktiga, men yrkesverksamma behöver förutsättningar för att kunna leva på sitt yrke, så att den fördjupade kunskapen inte ska försvinna, inom exempelvis slöjden. Här behövs en samlad informationsinhämtning från hela regionen och genom att samverka stärks regionens kulturarv.

Gräsrotsrörelsen behöver inkluderas i högre utsträckning för att skapa känsla av inkludering och tillhörighet, men också för att minimera att det blir ett "top down"-perspektiv.

Kulturarvskonsulent

En utvärdering om behovet av en kulturarvskonsulent eller motsvarande behöver göras. Funktionen skulle kunna vara en spindel i nätet som hjälper till att samordna och skapa projekt.

Ökad samverkan mellan aktörer

Kunskapsbasen hos respektive aktör behöver öka i relation till vad som görs i regionen. Här skulle mer informella och formella mötestillfällen bidra till att aktörer lär känna varandra bättre och på så sätt öka samverkansytorna mellan varandra. Ett sådant område kan vara att göra något gemensamt kring "tidsresor" men också för att knyta an till varandra bättre, låta idéer få flyta upp, vilket i förlängningen också kan bidra till större gemensamma projekt. Då resurser och kunskap skiljer sig åt mellan berörda parter så ges också möjlighet att ta del av och nyttja varandra.

Standardiserat utbildningsprogram för kommunerna om kulturmiljövård

Inom kulturmiljöområdet behövs utbildningar för tjänstepersoner och politiker på kommunal nivå. Här finns material från Boverket som går att ta del av och det skulle vara möjligt att samla

antingen en eller flera kommuner och gå igenom vanligt förekommande frågor och problem. Exempelvis diskutera hur lagstiftningen fungerar och hur de ska tänka i relation till den. I ett senare skede skulle det vara möjligt att koppla på andra institutioner som museerna som skulle kunna ha en dragning om vad som finns i respektive kommun. Detta skulle behöva göras i fyraårscykler då det finns en hög omsättning på personal i kommunerna.

Fortsätta att utveckla de kanaler för information som finns idag inom kulturmiljöområdet

I länet finns ett flertal portaler där information och kunskap kan inhämtas. Exempelvis Sevärt, Hålla hus och Spår från 10 000år. Dessa behöver fortsätta utvecklas.

Barn och unga

Hur säkerställer vi barn och ungas rätt att ta del av och skapa kultur?

Om dialogen

Den tematiska dialogen på temat Barn och unga ägde rum i Lycksele den 29 november 2022. Regionala kulturverksamheter, representanter för kulturskolan, barnkultursamordnare, aktörer inom civilsamhället, samt andra som bedriver och/eller ansvarar för barn och ungunder verksamhet i länet deltog vid dialogen.

Dialogen bestod av två huvudsakliga workshops. Dagens första workshop genomfördes i grupper där deltagarna med inspiration ifrån barnkonventionen tillsammans författade en artikel med en utgångspunkt i barn och ungas i Västerbottens rätt till kultur. Dagens andra workshop var ett metodutvecklingspass som utgick ifrån frågeställningen *Hur skapar vi en hållbar kulturell infrastruktur och samverkan som stärker barn och ungas delaktighet och inflytande i kulturlivet?* Under passet fick deltagarna

beskriva varför den övergripande frågeställningen är viktigt och sedan arbeta fram en eller flera metoder som bidrar till att realisera frågeställningen där de även diskuterade de nyckelroller som krävs inom respektive metod.

I delkapitlet sammanställs de artiklar deltagarna vid dialogen framställt samt metodutvecklingspassets två delar.

Västerbottnisk artikel

Med inspiration ifrån barnkonventionen fick deltagarna författa en artikel med utgångspunkt i barn och ungas rätt till kultur, i Västerbotten. Deltagarna delades in i grupper med verkamma inom samma verksamhetsområde/organisationsform/funktion.

Rätten för alla barn och unga att, med likvärdiga möjligheter, skapa kultur och ta del av ett brett kulturutbud

Alla barn och unga ska ha rätt att ta del av professionell kulturverksamhet samt ges möjligheten att få möta alla konst och kulturformer i upplevelser och deltagande. Varje barn i Västerbottens rätt till museernas utbud och möjligheten att ta del av några olika kulturarv, oavsett avstånd till museer och andra aktörer är en viktig del av ett demokratiskt samhälle.

Alla barn och unga, oavsett bostadsort, bakgrund och förutsättningar ska ha möjligheter att ta del av, skapa och utöva kultur samt möta ett brett och likvärdigt kulturutbud. Varje människa ska även ha rätt att vara en inkluderande del av historieskrivningen, oavsett hur länge en familj har funnits på en viss plats.

Några förslag på insatser som strävar mot att säkerställa denna rätt är att möjliggöra besök på kulturinstitutioner för att skapa en vidgad upplevelse av möjligheten att ta del av kultur, införa en kulturgaranti för barn och unga i varje kommun, hjälpa till med transport till och från kulturen oavsett bostadsort samt att kulturverksamhet bör ske under skoltid kvällar och helger.

Rätt att få skapa, vara sig själv och utvecklas i kulturen

Alla barn och unga i Västerbotten ska ha rätt att utvecklas som skapade människor inom historieskrivande, konst, slöjd, musik, dans och teater utifrån sin egen person och genom det vara en del av ett sammanhang. Barn och unga har rätt till kulturupplevelser och kulturutövande där de kan vara sig själv, utforska och komma i kontakt med olika konstnärliga uttryck och sina egna känslor både i upplevelser och i eget skapande. Kulturen ska möjliggöra det som annars hamnar i skymundan och väcka nyfikenhet. Barn och unga ska även ha rätt att utvecklas och bli accepterade utan krav på prestation. Kulturens egenvärde för individen är av vikt.

Rätt att få sina egna behov satta i centrum

Kulturverksamhet ska organiseras på ett sätt som sätter barn och ungdomars behov i centrum där de ska ha rätt att delta på sina egna

villkor, med rätt till fördjupning. Alla barn och unga i Västerbotten ska ges möjligheten att utöva och utvecklas inom den konstform hen väljer själv samt möta olika kulturuttryck med möjlighet till reflektion. Barns möjlighet att utvärdera i medbestämmande är en rättighet och kulturverksamheter bör ha metoder för att mäta och utvärdera verksamhet för barn och unga. Här beskrivs även vikten av att de folkvalda politikerna har kunskap om barn och ungas kulturella behov.

Rätt till kulturskola

Alla barn och unga i Västerbotten ska ha rätt till att utöva och ta del av en tillgänglig, bred och kvalitativ kulturskoleverksamhet. Här beskrivs insatser såsom att regionen ska erbjuda kompensatoriska insatser i form av stöd till gymnasieelever samt kompetensförsörjning. Utöver detta anses en större samverkan mellan regionen, kommunen och andra aktörer på kulturskoleområdet vara utvecklande. Regionen bör även stötta kommuner i frågan kring att delta på musikskolans verksamhet under skoltid. Utöver detta ska de regionala kulturinstitutionerna i sina verksamhetsplaner inkludera kulturskolorna.

Metodutveckling

Del ett i metodutvecklingen rörde att diskutera och beskriva varför en hållbar kulturell infrastruktur och samverkan som stärker barn och ungas delaktighet och inflytande i kulturlivet är viktig. Detta sammanställs nedan.

Kultur som rättighet för barn och unga

Ett brett kulturutbud beskrivs som en mänsklig rättighet och något som alla barn har rätt till. Barnkonventionen är lag och skyldigheten att stärka barn och ungas delaktighet och inflytande i kulturlivet lyfts fram. Barn beskrivs även ha rätt att möta och ta del av kultur för att hitta sina egna vägar till uttryck och förstå och tolka sin omvärld. Tillgång till kultur ska bli en naturlig del i barn och ungas liv.

Jämlikhet och demokrati

Det övergripande området beskrivs som en jämlikhets och demokratifråga. Att värna om de

demokratiska värdena och en god infrastruktur beskrivs som ett krav för att säkerställa ett jämställt kulturutbud i hela regionen.

Kulturens mervärden

Området anses även ha många positiva mervärden såsom att förstärka samhällets infrastruktur och utveckling, skapa morgondagens kulturliv samt möjliggöra för människor ifrån olika kulturer att finna samförstånd och samhörighet. Kreativitet, delaktighet, engagemang, självkänsla, mod och möjlighet till uttryck är också egenskaper som en god kulturell infrastruktur framhäver och stärker. Området anses även skapa personlig utveckling och goda samhällsmedborgare. Kulturen beskrivs också föra vidare traditioner och kunskaper och är något som ger perspektiv på historien och hur det är att vara människa.

Tillvägagångsätt

Viktiga insatser och tillvägagångsätt för att sträva mot att tillgodose en hållbar kulturell infrastruktur som stärker barn och ungas delaktighet och inflytande i kulturlivet lyfts också. Här framhävs vikten av samverkan, en mer övergripande organisatorisk modell, en mall med riktlinjer för de som arbetar med kultur för barn samt en samsyn och tydliga argument för varför det som görs på området är viktigt. Att visa det utbud och de möjligheter som finns inom kulturområdet samt att säkerställa att barn och unga har vetskap och kunskap om de resurser som finns är insatser som lyfts som essentiella. Ett utökat samarbete med tydliga mål mellan skola och kulturaktörer och en skola som kan erbjuda kultur är även viktigt för att kunna nå ut och erbjuda alla barn och unga kultur. Att märka barn och unga i kultur ifrån tidig ålder samt erbjuda barn och unga möjligheten att testa olika kulturformer lyfts också.

Metoder

Deltagarna arbetade fram nedanstående metoder med tillhörande rollfördelningar som bidrar till en hållbar kulturell infrastruktur och samverkan som stärker barn och ungas delaktighet och inflytande i kulturlivet.

Kulturaktörer måste aktivt söka sig ut till barn och ungas arenor, där de befinner sig. Fysiska eller digitala

Detta beskrivs kunna göras genom samarbeten med föreningslivet, skolan och fritidsgårdar. Tyngdvikt läggs på samarbeten med skolan där en gemensam strategi bör utarbetas för att båda parter ska kunna bidra med sina expertkunskaper. Möten mellan kulturaktörerna och skolrepresentanter är ett tillvägagångsätt för att nå ungas arenor inom skolan. Kommunen bör se över möjligheten att ekonomiskt stötta fler kulturaktörer för att säkerställa en kulturgaranti för barn och unga.

Kulturverksamheter har en viktig roll då de kan ta kontakt med skolor och föreningar för att presentera sin kulturverksamhet samt kartlägga vilka behov och möjligheter till samarbeten som finns. Att initiera möten samt bidra till möjlighet till fördjupning på kvällstid för de som önskar är även viktiga insatser.

Återkommande regionala kulturmötesplatser för barn och unga.

Genom att ta inspiration ifrån exempelvis fotbollsfestivaler kan en arena för kulturnyfikna skapas. Detta ska arrangeras som en flerdagars kulturfestival med flera kulturformer representerade och ska agera som en träffpunkt där deltagarna får uppleva, utöva, diskutera och reflektera över kultur. Här blandas professionella utövare med barn och unga. Det föreslås workshops inom områden såsom film, dans, musik, teater, slöjd, nycirkus och bildkonst. Till att börja med kan några konstformer vara representerade, för att sedan utökas till ett bredare utbud.

Regionala aktörers roll är att samverka med varandra och samverka med kommunerna samt ansvara för planering, logistik, teknik och lokaler. Kommunernas ansvar är att samverka med kommunala och lokala aktörer som kulturskolorna, föreningar och civilsamhället samt att ansvara för att nå ut till och engagera målgrupperna. Privata aktörer står för extra finansiering och sponsring. Regionens ansvar är att finansiera och följa upp.

En samordnande och uppföljande funktion

Metoden innehåller delar som att permanenta

den regionala kulturskolesamordnaren samt tydliggöra och bredda detta uppdrag speciellt gentemot andra kulturaktörer. Även en regional skapande skola samordnare efterfrågas. Vidare beskrivs vikten av att tillgängliggöra all kultur för målgruppen genom utbudsdagar med workshops, en tydlig utbudsportal där kulturen synlig och möjliggörs samt avgiftsbefrielse.

Ansvar ska ligga inom respektive profession för att bygga, underhålla och utvidga sina nätverk samt initiera nätverksträffar. Som konsulent finns även ett ansvar över att erbjuda utbildningar och utbud riktat mot barn och unga samt stötta aktörer så att de vågar möta unga.

Strategiskt placerade konsulenter i länet med bra förutsättningar.

Konsulenterna inom de olika konstformerna bör organisera sig och utarbeta en arbetsstruktur där de alla blir en och samma arbetsgrupp med Västerbotten som arbetsplats.

Regionen och konsulenternas roll är att upprätta samarbete med kulturansvariga i kommunen som i sin tur sprider vidare information till skolor och andra som bedriver kulturell verksamhet. Detta kräver kunskap, kronor och kommunikation. Kunskap i form av uttryck och förutsättningar krävs. Kronor i form av medel och bidrag att fördela anses vara av vikt och kommunikation i form av en administrerande roll efterfrågas också. Utöver detta lyfts vikten av samarbetspartners och en nära dialog med ungdomarna i länet.

Barn och unga konsulent

En konsulent för barn och unga bör finnas på regional nivå för att säkerställa konst och kultur på lika villkor för alla barn i hela regionen. Denna konsulent bör ha en samordnande och nätverkande funktion som agerar kontaktperson gentemot kommunerna.

Institutionerna bör få ett tydligare uppdrag gentemot barn och unga som bor i de olika kommunerna och verksamhet bör finnas i hela regionen. Detta bör göras i samverkan med kommunerna som vidare anses behöva mer resurser för att möjliggöra att kulturen i skolan kan stärkas. Det finns en stark efterfrågan av samverkan med en ny konsulent där möjligheten till regional samverkan blir större. Ett sätt

att nå barn och unga själva är bland annat genom elevråden.

Årets berättarkommun inom fler konstformer

Med inspiration ifrån konceptet *årets berättarkommun* kan samma upplägg införas med en utgångspunkt i alla konstformer exempelvis årets danskommun, årets filmkommun och årets slöjkkommun. Konstformerna ska rotera på kommunerna och konsulenterna inom de olika konstområdena ska vara involverade. Detta skulle säkerställa mer kulturverksamhet i fler kommuner med jämnare frekvens. Barn och unga kan vara en huvudmålgrupp för initiativet.

Samarbete mellan aktörer som har lokaler och scener, arrangörer, pedagoger och kunskapsbanker efterfrågas.

Sudda ut de fasta gränserna mellan kulturlivet och vad som anses vara barn och ungdomskultur

Detta ska göras genom flera separata insatser där den första insatsen är att skapa en bättre samverkan mellan i första hand kulturaktörerna och i andra hand mellan regionerna. Samverkan ska inte stanna där utan kulturaktörerna ska även bli bättre på att samverka med andra lokala aktörer. De som vill satsa på kulturen, oavsett kulturell inriktning ska stötts upp och ha möjlighet att fördjupa sig. Tid och resurser måste satsas på barn och ungdomsfrågor både lokalt och regionalt och kulturen måste tillgängliggöras. Utöver detta beskrivs även att information till alla som jobbar med ungdoms- och barnkultur angående vad som händer, produceras och arrangeras är viktigt så att de kan vara varandras ambassadörer. De poängterar även att enligt EU räknas du som ungdom fram till det att du är 30 år.

Regionens roll är att tillhandahålla projektstöd och skulle även kunna agera EU-projektsamordnare. Insatser för att engagera unga inom arrangörskap och bättre samverkan med längre perspektiv anses även vara viktigt.

Verka relationsbyggande, vara närvarande där ungdomarna finns och kommunicera

Att hitta alla informationskanaler, sociala medier och vara uppdaterade på den ständiga utvecklingen i världen är insatser som lyfts under denna metod. Vikt läggs vid att våga prioritera

och testa nya kanaler samt att tänka långsiktigt och ha realistiska förväntningar på hur en verksamhet kan växa fram. Utöver detta anses att skapa delaktighet tidigt genom att se, bekräfta och inkludera barn och unga som viktigt, tyngd läggs vid att komma ihåg att många unga har fullt upp bara med att passa in, känna sig accepterad i sin grupp, vara normal i förhållande till gruppen och fundera över vem man är. Samarbeten med andra aktörer som arbetar med målgruppen barn och unga tas också upp som en viktig insats. I stället för att klämma in kultur bland allt annat i bruset runt unga ska kulturen kunna bli en arena eller möjlighet att växa som människa och uttrycka sig själv.

Möjlighet för kulturaktörer att röra sig runt i länet och besöka skolor, platser, sociala medier och plattformar där barn- och unga finns är viktigt. Det måste även vara enkelt för barn och ungdomar att ta sig till museer och andra platser för kulturutövande. Detta är betydande för relationsbyggandet och möjligheten till delaktighet. Kulturaktörer behöver medel för att möjliggöra ett utforskande av nya kanaler, resa, dra i gång projekt och satsa på sociala medier. Trösklarna för skolor och föreningar att ta sig till kulturaktörer behöver sänkas vilket kräver ekonomiska och relationella förutsättningar. Genom nära kontakter och relationer, mötande av ungas tidsperspektiv och intresse av att möta ungas egna initiativ ökar chansen att ungdomar faktiskt dyker upp. Slutligen lyfts vikten av att de som arbetar i dessa verksamheter behöver pepp, fortbildning, uppmuntran och cred för att orka fortsätta.

Barn och ungas rätt till kultur från födsel till vuxen

Denna metod innehåller olika insatser utifrån åldersgrupp. Under ålder 0-5 år är insatserna ett kulturpaket från BB med bok, färg, musik samt en kulturutbudskurs för föräldrar. Under Förskoleåren lyfts insatser som att berätta att kulturskolan finns, och kanske att den kan vara gratis. Kulturaktiviteter över åldersgränser lyfts även såsom uppträdande, högläsning av böcker och teaterframträdanden av äldre barn. Lågstadiet, mellanstadiet och högstadiet ska komma med en kulturgaranti, en regional skapande

skola portal samt fokus på alla tider konceptet. Under gymnasiet föreslås möjligheten till en opera-, teater-, film- och musikbuss. Unga vuxna bör värvas som ungdomsledare inom kultur.

Möjliggörande av arrangemang, samarbete över åldersgränser samt föreläsningar är insatser som behövs. Denna metod kräver också samarbeten och erfarenhetsutbyten.

Ett gemensamt förhållningssätt till hur vi inkluderar barn och ungas inflytande i olika typer av verksamheter

Detta ska ske genom att starta ett regionalt samverkansorgan med regionala kulturverksamheter som fungerar som en gemensam röst samt arbetar övergripande kring kulturuttryck, organisationer, politik, utbud, tillgänglighet samt kultur och hälsa. Styrka finns i att arbeta i ett nätverk. Denna styrka ligger i möjligheten att identifiera gemensamma behov, skapa samsyn och riktning samt möjligheten att vara bärare av budskap som lutar på barnkonventionen och barns rätt till kultur, inflytande och delaktighet. Det krävs starkare samarbete och mer liknande arbetssätt mellan de som har regionala kulturuppdrag. Viktiga uppdrag för detta nätverk är att låta kulturen komma till barnen, gärna via skolan där vi möter alla barn, informera barn och unga om rätten till kultur samt möjligheter och arbeta upplysande och bildande om kulturen.

En grupp med regionala kulturerepresentanter sätts ihop. Målet med gruppen är att arbeta fram samarbeten, strategier, samsyn och symbios. Skolan kan utarbeta skolprogram inom exempelvis konsthistoria. Föreningar kan bidra med referensinsamling ifrån ungdomar och barn. Detta kräver en projektledare med ansvar som får det på sitt bord driver och följer upp det arbetet som görs.

Övriga metoder som lyfts

- Regionala verksamheter bör mäta och följa upp hur mycket verksamhet som görs för barn och unga.
- En barnkonsulent i alla kommuner är en nyckelroll och en kommunal mottagare som känner till verksamheten.

- Fritidsgårdarnas roll som kulturpepprare.
- Kulturskola i alla kommuner i regionen.
- Drottninglandets Kulturbuss/mobil fritidsgård.
- Kulturgaranti i regionen i samarbete med kommunerna. Kanske genom alla tiders konceptet.
- Kulturella vänorter inom Västerbotten.
- Regional ungdomskonsulent som jobbar med ungdomar och kan skapa en regional utbudportal för kultur samt hålla kontakt med kommuner, skolor, föreningar, ungdomsgårdar, festivaler med mera.
- Kommunala ungdomskonsulenter.
- Bra ändamålsenliga lokaler.

Vad tar du med dig ifrån dagens dialog?

Vad behöver ske för att Västerbotten ska vara en attraktiv plats för företagare inom den kulturella och kreativa sektorn?

Om dialogen

Den tematiska dialogen inom kulturella och kreativa näringar ägde rum i Umeå den 5 december 2022. Vid dialogen deltog kommunala och regionala tjänstepersoner, regionala kulturinstitutioner och inkubatorverksamheter.

Dialogen tog sin utgångspunkt dels i utredningen *Kreativa Sverige! Nationell strategi för främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher (SOU 2022:44)* samt *Regional agenda för kulturella och kreativa näringar i Norrbotten 2018–2021*.

Med Norrbottens handlingsplan som grund diskuterades de insatsområden som inryms i den

med syftet att värdera insatserna och komplettera dem utifrån ett västerbottniskt perspektiv.

I delkapitlet sammanställs deltagarnas inspel utifrån ovanstående utgångspunkt och värderingsuppgift.

Bygga kapacitet genom ökad finansiering

En utmaning, vad berör finansiering, kan vara hur traditionella investerare ser på verksamheter inom KKB, i relation till exempelvis avkastning. Här kan en viss friktion uppstå mellan traditionell finansiering och mötet med KKB. Där projektfinsiering och företagsstöd inte behöver innebära något krav på tillväxt, medan detta förväntas finnas inom den traditionella investeringsformen vilken innefattar avkastning på investerat kapital.

Språket kan här skapa ett glapp och här behöver investeringsvärldens förståelse för hur dessa verksamheter opererar öka. Detsamma gäller för företagen inom KKB vilka kan behöva öka sin förståelse för investeringar och delägarskap och vad det kan innebära att det finns en förväntan på avkastning.

Inom vissa branscher finns inga direkta stöd att söka, exempelvis inom bild- och formområdet. Samtidigt kan det anses vara för mycket jobb att söka företagsstöd, då de sökande är enskilda firmor och kanske saknar både tid och kunskap. Konsulenterna kan ha bra kontaktnät och skulle kunna vara förmedlare av kontakter.

Projektmedel för ett experimentellt och nyskapande arbete ses som något positivt. Däremot vad berör förstudier och kortare projekt anses det angeläget att det finns en tydlighet i vad för förutsättningar som krävs för att i ett senare steg kunna erhålla långsiktigt stöd. Här är det viktigt att resursfördelningen mellan förstudie och genomfört projekt är balanserat för att skapa kvalitativa förstudier och för att skapa förutsättningar för hållbar utveckling inom området. Att kunna uppmuntra aktörer att prova på ett mer utforskande och experimentellt arbete är ett bra verktyg för att stimulera utveckling. En förutsättning för ett lyckat genomförande, både vad gäller hantering av stöden samt för de som ansöker är att det finns kapacitet hos dem som ska utlysa medlen och hos dem som ska söka stöden.

De stödstrukturer som finns behöver synliggöras och nya stödstrukturer behöver uppfinnas. Berörda aktörer känner antagligen till många av de stöd som finns idag, men då det kan ta lång tid att göra en ansökan, exempelvis ta flera månader att färdigställa en EU ansökan, så innebär det att aktörer väljer att inte söka stöd. Det gör att alla KKB företag inte ser det som en självklarhet att söka stöd och det kan också finnas ett inbyggt motstånd i att söka medel då det kan stå långt ifrån vad personen är van att göra. Kunskapen om hur det ska göras kan saknas. Innehavarna av stöd skulle kunna arbeta mer uppsökande – där stöd också kan ges baserat på

tidigare meriter, framför att en person behöver söka. Ett annat sätt att arbeta skulle kunna vara att erbjuda ett projektkontor, likt ett Leaderkontor, där möjlighet till rådgivning och lotsning finns. Vad berör sökandet av stöd är ofta den personliga kontakten viktigare än marknadsföringen av stöd, och där är möjligheten till mentorskap särskilt värdefullt.

EU projekt anses fungera väl i teorin men brukar kunna vara mer problemtyngda i praktiken. Även om Kreativa Europa ska vara mer användarvänligt nu, så är nog många fortsatt avståndstagande på grund av tidigare erfarenheter av att driva EU-projekt och den administrativa börda som för många varit särskilt påfrestande. Här är också den kommunala nivåns kapacitet att gå in med medfinansiering begränsad, vilket gör att det nya Kreativa Europa kan spela en roll.

Bygga kapacitet genom ökad samverkan

De kreativa mötesplatserna anses inte alltid komma till det ideala stadiet, där de har alla delar med sig, och utkomsten från dem blir inte som förväntat. Behovet anses inte vara fler mötesplatser, utan fler kvalitativa mötesplatser. Att människor möts är A och O. Band knyts inte genom att personer enbart är i ett rum tillsammans, utan för att personer ska hitta varandra behövs ett mer uppgiftsbaserat arbete. Detta kan tex ske genom projekt, där olika personers kunskaper kommer fram och det blir tydligare hur olika aktörer kan bistå och samarbeta med varandra. Att skapa en komptensplattform anses som en bra idé men det behöver finnas en geografisk aspekt i beaktning vid utformandet av den.

Vad berör lokal och regional samverkan är det särskilt viktigt att se och stärka befintliga strukturer. Exempelvis nätverk av olika hubbar, föreningar och så vidare, som byggts upp utifrån de verksammas egna premisser och ändamål inom särskilda kulturområden. Här behöver kommuner och regioner se över hur de kan verka stötta och resurstärkande för dessa hubsystem. Utöver det skulle det vara av värde att se över vilka aktörer/hubbar som finns, att skapa en relevant

och aktuell aktörskarta inom KKB, då det kan fylla en viktig funktion i ett fortsatt arbete.

I relationen mellan småbolag och i interaktionen med större bolag är EU medel intressanta. Vad berör norra Sverige finns det många spännande stöd att söka, dock kan det vara problematisk att söka EU-stöd som liten aktör. Här kan regionen och andra aktörer vara behjälpliga genom att skapa förutsättningar att möta större strukturer, exempelvis genom att flera aktörer bjuds in.

De nya industrierna är kunskapstunga – här behöver en kunskapsbaserad samnyttja mellan industri och KKB växa fram där idéer också inhämtas från den kreativa sektorn. I den kan det dock vara lättare för stora företag att sälja sina tjänster än för mindre bolag, men då det finns många soloaktörer inom KKB – så finns det också en öppning för industrin att få in nya kompetenser. Här behövs andra sätt än traditionellt

nätverkande, som att större verksamheter köper kompetens och tjänster av flera kreatörer.

En samverkan med akademien kan vara intressant utifrån forskning och samhällsutveckling. Exempelvis hur det som sker i norra Sverige – som North Volts etablering i Skellefteå och sambanden mellan industri, kultur samt levande och attraktiva städer.

Bygga kapacitet genom ökad kunskap

Ökad kunskap inom olika nivåer är viktigt, exempelvis i relation till det mellanförskap som branschen ibland missgynnas av, det mellan näringsliv och kultur.

De individuella branschernas egenskaper behöver synas och stärkas. Ökad projektkunskap behövs, där behöver kommuner, regioner och andra bidragsgivare bli bättre på att sänka trösklarna.

Samråds- dialog

Nationella minoriteters och urfolket samers kultur i kulturen

Om dialogen

Samrådsdialogen ägde rum i Lycksele den 7 december 2022. Vid dialogen deltog representanter för nationella minoriteter/urfolket¹, genom föreningar och kulturverksamheter, kommunala och regionala tjänstepersoner, såsom minoritetssamordnare, beslutsfattare och regionala kulturinstitutioner.

Dialogen var uppdelad i två pass, ett på förmiddagen och ett på eftermiddagen. Förmiddagspasset inleddes med att deltagarna skulle skriva ner *faktorer som hindrar/möjliggör tillgängliggörande och synliggörande av urfolket samerna och övriga nationella minoriteternas kulturer inom befintliga och nya strukturer*. Efter det

hölls gruppdiskussioner utifrån frågeställningarna:

- Hur tillvaratas de nationella minoriteternas/urfolket samers kultur i befintliga verksamheter och kulturutbudet?
- Hur kan samverkan mellan olika aktörer stärkas?
- Vad kan regionen bidra med för att öka mångfalden och tillvarata minoriteternas/urfolket samernas kultur i det kulturella utbudet?
- Vad är särskilt viktigt att ta fasta på i kommande kulturplan.

I delkapitlet sammanställs deltagarnas inspel utifrån ovanstående utgångspunkter.

¹ Sedan år 2000 är samer (urfolk), tornedalingar, sverigefinnar, romer och judar erkända som nationella minoriteter i Sverige. Minoritetsspråken är samiska, meänkieli, finska, romani chib och jiddisch.

Faktorer som hindrar

Som del av förmiddagspasset ombads deltagarna att skriva ner faktorer som hindrar tillgängliggörande och synliggörande av urfolket samerna och övriga nationella minoriteternas kulturer inom befintliga och nya strukturer. Uppgiften gjordes analogt genom att respektive grupp skrev ner faktorerna på ett papper.

Resurser

Begränsade ekonomiska resurser samt en stark konkurrens bland de få medel som finns är hindrande för tillgängliggörande och synliggörande. Problematiskt är också att de flesta bidragen som går att erhålla är i projektform och inte mer långsiktiga och flexibla stödformer, vilket är något som efterfrågas. Det finns en brist på kunskap gällande vilka resurser som finns och vilka kontaktpersoner en ska höra av sig till. Vad gäller urfolket samerna och övriga nationella minoriteter så beskrivs det även finnas förväntningar ifrån "storsamhället" att arbetet ska ske på ideell basis, men här krävs det att arbetet resurs-sätts.

Begränsande strukturer

En begränsande struktur som lyfts är att byråkratin har osynliga strukturer och otydliga rutiner, vilket kan leda till att samverkan och dialoger ej hålls på jämlika villkor. Det anses finnas en kunskapsbrist ifrån institutioner och inom samverkande sammanhang såsom dialoger där tiden främst används till att introduceras inför varandra och uttrycka egna behov. Kommunikationen med de kontakt och nyckelpersoner som arbetar inom byråkratin anses också vara otillgänglig och det efterfrågas samarbeten på lika villkor.

Språk

Brister i språkundervisning och språkförmedling beskrivs som begränsande. Så också avsaknaden av litteratur på olika språk på biblioteken. Språkundervisningen anses bristfällig då det inte finns pedagoger i den utsträckningen som det behövs. Här beskrivs även att potentialen inte tillvaratas av möjligheterna som finns i digitala lösningar.

Samlingsplatser

En till hindrande faktor som beskrivs är att det finns för få samlingsplatser för målgrupperna.

Normer

En brist på representation och fördomar är faktorer som hindrar tillgängliggörandet. Det lyfts även att de strukturer och metoder som "storsamhället" använder sig av inte alltid passar.

Faktorer som möjliggör

Som del av förmiddagspasset ombads deltagarna att skriva ner faktorer som möjliggör tillgängliggörande och synliggörande av urfolket samerna och övriga nationella minoriteternas kulturer inom befintliga och nya strukturer. Uppgiften gjordes analogt genom att respektive grupp skrev ner faktorerna på ett papper.

Samlingsplatser och tillhörighet

En faktor som möjliggör ett tillgängliggörande är tillgång till samlingsplatser och mötesplatser där bland annat kurser kan hållas. Även att få möjlighet att känna tillhörighet och bli inkluderad inom sin grupp är en möjliggörande faktor och här lyfts vikten av välkomnande mötesplatser specifikt.

Resurser

Som möjliggörande faktor lyfts resurser och adekvat resurssättning. Av vikt är långsiktiga satsningar för att kunna arbeta framåtsträvande och komma ifrån många små projekt som lätt kan vara svåra att hålla koll på.

Kunskap

Att personalen inom offentlig förvaltning såsom skola och region är utbildade angående urfolket samerna och övriga minoriteter är en betydande faktor för tillgängliggörande och synliggörande.

Samverkan

Att utveckla kontakten med urfolket och minoriteterna från institutioner och offentlig förvaltning är av vikt. Här lyfts bland annat nätverkande och samarbeten på lika villkor som betydande insatser. Samverkan, samarbeten och nätverkande är förutsättningar för att gå framåt i processen.

Positiv särbehandling

För att uppnå tillgängliggörande och synliggörande av urfolket samerna och de övriga nationella minoriteternas kulturer inom befintliga och nya strukturer krävs en positiv särbehandling. Detta för att det är svårt att komma upp till en jämlik nivå om det inte från början ges ökade förutsättningar och möjligheter att verka som minoritet, något som är särskilt angeläget ur ett urfolksperspektiv i och med koloniseringsprocessen.

Eget initiativ och självbestämmande

Minoriteters möjlighet att internt utveckla och genomföra insatser som är avsedda för den egna gruppen och sammanhanget är betydande för tillgängliggörande och synliggörande. Utan möjligheten att göra kultur för sig själv skapas svårigheter att utvecklas och risken för att falla in i någon annans sätt att mäta värdet på kulturen ökar. På området beskrivs insatser såsom att öka representationen inom kulturområdet och arbeta med och inte för minoriteter och urfolket där självbestämmande lyfts som extra viktigt. Här beskrivs även vikten av inflytande från det samiska hållet inom den svenska kulturinfrastrukturen i ett tidigt skede där samer själva får ta initiativ i frågor om kompetens vilket skulle avlasta press ifrån det samiska kultursamhället.

Resurser krävs även för att möjliggöra representation och inflytande. Ett tillgängliggörande av inflytande är av vikt och de minoriteter som har en lösare organisationsstruktur behöver ett särskilt tillgängliggörande för att kunna erhålla självbestämmande och inflytande.

Två konkreta insatser som tas upp under området eget initiativ och självbestämmande är införandet av en samisk kulturkonsulent som skulle kunna vara belägen på skogs- och samemuseet samt engagera ungdomar bland annat genom att anställa dem som mentorer för vuxna och på skolor, likt de gör i Norge.

Workshop

Under workshopen delades deltagarna in i tre grupper och fick till uppgift att diskutera och besvara nedanstående frågeställningar.

Hur tillvaratas de nationella minoriteternas/urfolket samers kultur i befintliga verksamheter och kulturutbudet?

Det är ett arbete som anses skulle kunna förbättras hos institutionerna. Det har gjorts nedslag genom åren via olika arrangemang och samarbetsprojekt. Med tiden har dessa blivit bättre och frågan är levande inom de regionala kulturverksamheterna.

Skogs- och Samemuseet är en av institutionerna som också har ett uttalat uppdrag. Det kan dock vara problematiskt att inte alla institutioner har ett tydligt uppdrag och även om frågan har fått större tyngd de senaste åren så har det inte tillkommit extramedel för att arbeta med det. För arbetet är det betydande att det finns utskrivet då det innebär att det finns ett tydligt ansvar för att arbeta med området.

Något som skett på senare år är att det immateriella berättandet fått ta större plats i kulturen, men de samiska berättelserna behöver bli fler och de behöver erkännas och ges samma status som den svenska historien. I det spelar forskningen en betydande roll. Bland annat handlar det också om att bryta upp de strukturella idéer som finns kring vad samer är.

Att hitta historier är inte lätt, då det funnits en svensk historia av att radera ut den samiska historien, vilket gör att det idag finns många vita fläckar som behöver fyllas. Svårigheten att få fram historiskt material är något som också Skellefteå museum lyfter, vilket fått museet att undersöka sina samlingar ytterligare för att på olika sätt kunna bidra till och stärka den samiska historien och grundforskningen inom den.

Västerbottensteatern har haft föreläsningar gällande psykisk ohälsa hos unga samer, utgångspunkten har handlat om minoritetsstress. Utöver det sker ett samarbete med Finland i syfte att bli bättre på att både visa teater på andra språk och att öka förståelsen för hur

föreställningar kan textas på flera språk. Finland är ett land som textar alla sina föreställningar på fler än ett språk. Utöver det arbetar Västerbottensteatern med en checklista vid framtagandet av nya föreställningar, där olika parametrar inom jämställdhet och jämlikhet checkas av. Under 2024 kommer teatern arbeta under temat: Ta tillbaka din historia, vilket kommer omfatta olika former av berättelser.

På Västerbottens museum finns en minoritets-samordnare som arbetar med att synliggöra och samverka med målgruppen. Det finns samiska visten och det sker samverkan med bland annat sameföreningar. Skogs- och samemuseet har en fast samisk utställning, mycket samarbete sker även med skolan. Alla femteklassare får komma på besök varje år och lära sig bland annat om samisk skogshistoria.

På Skellefteå museum finns Barnsia, en plats för barn upp till sex år. Det finns bland annat en skogsamisk kåta och även samiska nedslag i alla epoker. Det finns även en del rörande romer.

Vid musik och danssidan på Norrlandsoperan bedrivs verksamhet i form av turnéproduktioner och residensverksamhet där minoritetskultur finns representerad, huvudfokus är i dagsläget på det samiska men behöver vidgas till fler minoriteter. I nuläget sker inget arbete kopplat till det romska.

I Umeå kommun arbetas det med alla minoriteter, men främst de som ingår i förvaltningsområdet. Bland annat sker samverkan med senior- torget där det anordnats minoritetsmingel. Då det varit få besökare görs formen nu om för att locka fler att delta. Verksamheten vänder sig inte enbart till målgruppen utan också till majoritetssamhället. Vid Umeå kommun sker även samverkan med Väven och Västerbottens museum. I Umeå spelar Tráhppie en viktig roll som träffpunkt och där träffas bland annat senior- samer en gång i veckan.

Riksförbundet Roma Institutet har ett länsöver- gripande ansvar och nationellt finns 100 med- lemsföreningar. Det är angeläget att känna sig hemma någonstans och att gruppen har en

tillhörighet men idag är det ur ett romskt per- spektiv svårt att passa in i de strukturerna som finns inom kommunal förvaltning. Det är därför angeläget att bemötas på rätt sätt utifrån de rättigheter som finns, baserat på språkfrågan och minoritetstillhörighet. Romer har återkom- mande varit utanför både vad gäller kulturella aktiviteter och den regionala kulturplanen. Att gruppen synliggörs är viktigt och en fråga som de lyfter att de själva också behöver äga och på- verka.

Romska representanter efterlyser ett starkt samråd, där det betonas att sammansatta sam- råd inte är att föredra, då de riskerar att bli en minoritet i minoriteten. Särskilt angeläget är en fast samlingsplats där det är möjligt att känna sig trygg, kunna planera sin verksamhet och att mötas under goda förutsättningar. Det är ange- läget med ytor där olika nationella minoriteter kan samlas, men det ena får inte utesluta det andra. Myndigheternas arbete spelar en viktig roll och Skellefteå kommun anses vara en bra inspiration för hur samverkan och samarbete med det romska samhället kan se ut, ett arbete som andra kommuner och regioner kan hämta- inspiration ifrån.

Sanningskommissionens utredning kommer ha betydelse och den kommer också bidra till för- ändringar. De effekter som skulle möjliggöras om urfolksdeklarationen tillämpades av fler ak- törer lyfts även. För även om det görs en del och det finns en utveckling inom området, så behö- ver mer göras. Men utvecklingen skapar också nya roller som kräver en tydlig rollfördelning över vem som är ansvarig för vad. En annan kraft som utredningen och urfolksdeklarationen kan ha är att det bidrar till diskussion och ökad kunskap, vilket kan leda till konkreta utfall som är positiva.

Målgruppen unga nationella minoriteter/urfolk saknas i hög utsträckning vid exempelvis påver- kansarbete, så också i relation till kulturplanen.

Hur kan samverkan mellan olika aktörer stär- kas?

Det är viktigt att institutioner och andra former av verksamheter vågar upplåta rum för urfolket

samerna och övriga nationella minoriteters berättelser. Exempelvis kan samiska veckor vara ett sådant tillfälle, då det också gör att blicken lyfts och verksamheterna kan ges möjlighet att utveckla sitt arbete inom området. Men det kan inte enbart vara tillfälliga aktiviteter utan det är viktigt att det inarbetas i strukturerna för att vara långsiktigt.

Det går att se att det idag sker samarbeten i högre grad genom av och med, inte om och för. Exempelvis har Biblioteken i Skellefteå börjat arbeta mer med samiska kulturskapare, via dansföreställningar, och tankar finns om att koppla på utbildande insatser i form av föreläsningar. I andra fall går det att se att kulturområden stärkts och att det numera finns en ökad inkludering inom specifika områden, som filmområdet. Jämfört mot förr så har samiska filmskapare ökat sin representation vid filmprocesser som berör samisk kultur och i det arbetet har filmen/produktionen av *Sameblod* spelat en viktig roll.

Ett sätt att stärka samverkan är att öka representationen vid planeringen av insatser. Detta kan göras genom att etablera nätverk och kontakter. Däremot behöver den samrådande konstruktionen vara just samrådande, inte som det många gånger kan vara, enbart ett informationsutbyte.

Mellan de nationella minoriteterna finns lärdomar att dra, exempelvis har de romska representanterna inspirerats av mallar som samer och sverigefinnar tagit fram vad gäller utvecklingsarbete, men det är viktigt att allmänheten kan skilja på de olika grupperna inom gruppen romer. Dock saknar idag romerna nätverk och samarbetspartners.

Stärkt samverkan inom området är en prioriteringsfråga, exempelvis kan det handla om att lägga tid på att påverka styrelser och beslutsfattare. En starkare styrning genom exempelvis synliggörande i ägardirektiven är viktigt då det finns uttalat att verksamheten ska arbeta med frågorna och där är det angeläget att skrivningen innefattar ett ska, inte ett bör. Genom att det finns med i kulturinstitutionernas

ägardirektiv kräver det planering och därmed uppföljning.

Fördelning och styrning av resurser kan också påverka förutsättningar för samverkan. Ibland kan resurser i första hand "fördelas" inom områden där det finns en etablerad samverkan, exempelvis att det samiska prioriteras i en särskild verksamhet för att det finns upparbetade nätverk och relationer där, vilket gör att andra minoritetsgrupper inte prioriteras.

Det behövs resurser för nätverksbyggande och det vore värdefullt med konferenser som har ett uppföljningsfokus. Exempelvis arrangerade Västerbottensteatern en europeisk konferens 2014, vid den deltog 89 personer från 24 länder. Dessa möttes av en ambulerande konferens först Skellefteå sen till Malå för besök på ett samiskt viste, via Mårdseleforsarna ner till Umeå. Arrangemanget krävde lite extra planering och resurser men det var värt varenda krona/arbetstimme.

Folkrörelsearkivet i Västerbotten och forskningsarkivet gör mycket bland annat inom släktforskning och synliggörande av material. Släktforskningskurser kan bidra med mycket synliggörande.

Det behöver utvecklas strukturer som kan fungera på lång sikt och här behöver den samiska infrastrukturen stärkas. Idag vänder sig många gånger aktörer utanför det samiska samhället till samma aktörer, vilket skapar en hög belastning på enskilda individer och föreningsliv. Extra problematiskt är det att dessa förväntas ställa upp och vara exempelvis konsulterande parter, utan att avlönas.

Att hitta en representation från den "kulturskapande" sidan och inte enbart den "organiserade" sidan är viktigt och behöver utvecklas. Förutsättningarna att etablera samarbeten mellan kulturinstitutionerna och verksamma kulturskapare behöver stärkas.

Den samiska infrastrukturen behöver också stärkas utifrån det. Ett sätt att minska belastningen skulle kunna vara att ett antal aktörer inom det samiska kulturlivet ges nationella

uppdrag (exempelvis att Giron Sámi Teáhter blir nationalscen och Ájtte blir samiskt museum med nationellt uppdrag) och i sitt uppdrag också kan bistå med konsultation och förmedlande av kontakter. I det arbetet har Sametinget också en viktig funktion, så också de organiseringar som finns i förvaltningskommunerna.

Det är viktigt att skapa nätverk mellan kommunerna. Där är kommunikation, rent allmänt, betydelsefull men det ger också möjlighet att hålla igång samtalet. För att arbetet ska kunna flyta på är det viktigt att olika funktioner med ansvar för området har uppdaterade kontaktlistor, på alla sidor och på alla nivåer. Här kan också nyckelpersoner som kan tillföra nya kontakter, för att undvika att gå i samma gamla samarbets-spår, vara särskilt viktiga.

Det är angeläget med relevanta kommunikationskanaler och att information förmedlas genom dessa för att informationen ska träffa rätt. Relevant är också vilka som kommunicerar budskapet, sprider informationen och vem som har tillgång till informationen. Exempelvis har SSR ett nyhetsbrev som går ut en gång i månaden där alla kan tipsa om aktiviteter, utöver det håller SSR landsmöte en gång per år, med cirka hundra deltagare och representanter från andra samiska myndigheter och organisationer.

Inom det samiska berörs Sápmi, det innebär att den regionala uppdelningen ibland blir begränsande då det kan innebära att samverkan behöver ske mellan olika regioner. Utöver det behöver det pansamiska kulturarbetet stärkas, det vill säga, det arbete som sker mellan länderna inom Sápmi. Något som dock försvårats i relation till Ryssland i och med kriget i Ukraina.

Vad kan regionen bidra med för att öka mångfalden och tillvarata minoriteters/urfolket samernas kultur i det kulturella utbudet?

Det behövs resurser för att urfolket samerna och övriga nationella minoriteter ska kunna öka sitt självbestämmande, det innebär olika former av resurser till kunskapsuppbyggnad, nätverk och samarbeten. Här behövs ett fortsatt upprätthållande och en utveckling av infrastruktur och nätverk. De samiska strukturerna behöver

även stärkas så att de i sin tur kan verka i det regionala. Arbetet som berör romer och judar är idag utvecklat och behöver därför utvecklas ytterligare.

I arbetet med ett ökad självbestämmande behöver institutioner på alla plan öka sin kunskap, och representationsfrågan är särskilt angelägen, men för att någon ska få makt behöver också någon ge ifrån sig makt. Representation i olika styrelser och kulturinstitutioner är därför viktigt och här kan regionen som ägare av vissa kulturinstitutioner ställa krav på representation. Skulle regionen göra det skulle det innebära att de rätta frågorna kan ställas och diskuteras på hög nivå, något som skulle ge bättre utfall, bättre kvalitet och ha en positiv påverkan på relationen mellan det samiska samhället, regionen och kulturinstitutionerna. Dock behöver detta göras utifrån premisser som gagnar alla parter och vara något som sker på lika villkor.

I sitt arbete kan Region Västerbotten inspireras av bland annat Region Jämtland Härjedalens. Inom sjukvården går Jämtland Härjedalen i bräsch och det vore önskvärt om Västerbotten kunde ligga före med samisk språkkompetens och kulturkompetens i möte med patient. Det skulle vara obligatoriskt med samiska språk i skolan, så att alla ska kunna lära sig samiska, vilket också skulle öka förståelsen för kulturen och minska fördomar.

Samverkan inom området med norrlännen behöver stärkas, både för att förbättra möjligheterna för att verka i Sápmi och för att vara en stark kraft mot nationella myndigheter i de här frågorna. Regionen kan spela en roll vad gäller att underlätta för samarbeten som går över regiongränserna men även över landsgränser. Inom kulturmiljöarbetet är det samiska något alla ska ta del av, men det är viktigt att kulturmiljöerna brukas på ett ansvarsfullt och hållbart sätt.

Det behövs en regional samordnare som har till uppgift att arbeta med nationella minoriteter och som har möjlighet att fördela medel till minoritetssamordnare, då de behöver ökade resurser. Samtidigt vore det önskvärt om representanter från olika minoritetsgrupper kunde

bilda ett nätverk för att diskutera gemensamma frågor med offentlig förvaltning, ett nätverk som exempelvis regionen skulle kunna ansvara över att sammankalla till, det vill säga regionala samråd som samråder med urfolket samerna och övriga nationella minoriteter. Storumans kommun har liknande råd som regionen fast det har varit/är lite haltande.

Det är angeläget att offentliga aktörer står på en fast och tydlig värdegrund i sitt arbete med och av minoritetsgrupperna. En värdegrund för arbetet kan exempelvis vara urfolksdeklarationen. Det behöver investeras i kompetensutveckling generellt och vidare behövs utbildning för beslutsfattare, så att de i sin tur kan fatta beslut på evidens och kunskap.

Flernivåsamverkan inom området kräver att roll och ansvarsfördelning ses över: vilka områden det offentliga som kommun och region ansvarar över och vilken roll de regionala kulturverksamheterna har. För att tydliggöra detta skulle det vara fördelaktigt att en aktörskarta togs fram. En tydligare rollfördelning skulle också kunna bidra till att skapa bättre förutsättningar för uppföljning och analys.

Vad är särskilt viktigt att ta fasta på i kommande kulturplan

Det behövs analys och uppföljning av hur arbetet ser ut och görs, men det behövs också kunskapsuppbyggnad och förståelse för att kunna öka det egna självbestämmandet.

Strukturerna behöver stärkas på lokal-, regional och nationell nivå, exempelvis genom nätverk men också de fysiska samiska kulturinstitutionerna. Idag finns flera aktörer som skulle kunna ges ökade uppdrag vilket skulle generera i att det samiska området stärktes såväl som den samiska infrastrukturen. Här kan det både handla om att utveckla det redan befintliga och att bygga nya strukturer. För att skapa legitimitet behöver det finnas ett uttalat stöd och resurser för de noder som finns idag.

Utöver det behöver det arbetas på en nationell nivå för att Sametinget ska få mer pengar till kultur och på regional nivå skulle det behövas

någon form av samordning som lyfter det lokala och har koll på det nationella.

De nätverk som finns i förvaltningskommunerna är viktiga och bra resurser, dessa skulle behöva stärkas och det borde finnas en samisk samordnare på regional nivå. Insatser som synliggör nationella minoriteter är betydande, som exempelvis en minoritetsfestival då det är något som kan stärka och utveckla nätverk och samarbeten, men det behövs också ett arbete med att urfolket samerna och övriga nationella minoriteter arbetas in i strukturerna.

verksamhetssamordnare kulturförmedlare
musikledare föreningsutvecklare samiskkoordinator
danskonsulent konsthandläggare konstpedagog
museichef verksamhetsutvecklare samordnare
museipedagog musikproducent
producent tjänsteperson
sekreterare bibliotekarie projektledare arkeolog
kulturpolitiker centrumbildning kulturansvarig
utvecklingsstrateg arrangör
scenkonsulent/barnkultursamordnare yrkesverksam
konsertarrangör
kulturskolechef kulturstrateg kulturutvecklare
inkubator styrelseordförande
scenkonstkonsulent biblioteksansvarig
filmpedagog styrelseledamot kulturpedagog
regionbibliotekschef kulturskapare barnkultursamordnare ledare
projektmedarbetare ordförande
länshemslöjdskonsulent studieförbund
konsulent arkivpedagog konstkonsulent
filmkonsulent musikskapare enhetschef
verksamhetsledare styrelsemedlem festival
verksamhetschef kulturfrämjare
kulturskola minoritetssamordnare